

architraaf

professioneel
architectenmagazine Mei 2015 - n° 184

Driemaandelijks tijdschrift - Totating 0801047 - Afgiftelokaal NSC Liège X - Arch. R. Rogers Partners, VK group, SWK, OVE ARUP - Foto © Pierres et Marbres (Cristina Marchi)

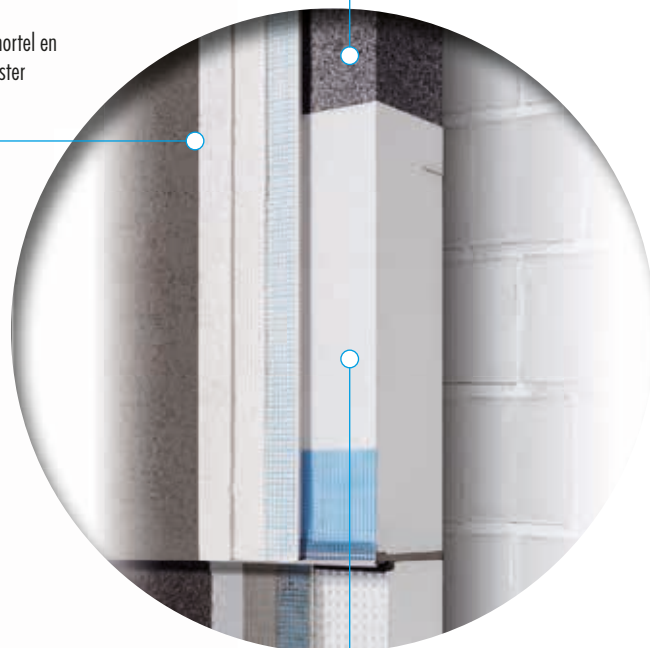
Belgique - België
P.P. - P.B.
LIEGE X
BC30650

TOTAALOPLOSSING VOOR GEVELISOLATIE. Eigentijds in kleur en textuur.

ALLES
IN
ÉÉN

SupraCem PRO

Kleefmortel,
wapeningsmortel en
eindlaagpleister
(3 in 1)

EPS 032

Besparende gevelisolatie,
geëxpandeerd polystyreen met grafiet
 $\lambda = 0,032 \text{ W/(m.K)}$
Ook verkrijgbaar als EPS 035 en EPS 040

QUIX XL

Plintafwerking zonder
thermische brug
geëxpandeerd polystyreen
 $\lambda = 0,035 \text{ W/(m.K)}$

Een gezond gebouw met optimale thermische isolatie biedt verschillende voordelen: een gezond binnenklimaat, betere levenskwaliteit, enorme besparingen en een meerwaarde voor het gebouw. Knauf garandeert van sokkel tot dakrand een gevel volledig vrij van bouwknopen.

www.knauf.be

Fassadol TSR

Verf met felle kleuren om aan te brengen op gevelisolatiesystemen zonder risico tot oververhitting.

NIEUW

KNAUF

Uitgever

Maison des Architectes ASBL
rue du Palais 27 b^{te} 7 – B 4800 Verviers
tel. +32 (0)87 26 91 51
r.treselj@architrave.be – www.architrave.be

Hoofdredacteur

Robert Treselj
r.treselj@architrave.be

Redactiecomité

redaction@architrave.be

Brussel

Ludovic Borbath (AABW) – Gérard Kaiser (UPA-BUA)

Vlaanderen

Hubert Bijns, Roel De Ridder

Wallonië

Robert Louppe (AAPL)
Eric Lamblotte, André Schreuer, Robert Treselj (SRAVE)

Grafische vormgeving en prepress

www.stereotype.be

Vertaling, redactie

BVBA Redactie bureau Palindroom

Druk

Snel Graphics SA

Fotogravure

SPRL Goeminne Photogravure

Advertenties

Isabelle Dewarre
tél. +32 (0)4 383 62 46
info@architrave.be
Lydie Claire
tél. +32 (0)496 610 178
l.claire@architrave.be

Het tijdschrift wordt uitgegeven met een oplage van 13 150 exemplaren
(8 150 NL – 5 000 FR), Levering per direct mail.
Gratis, mag niet verkocht worden.

Elke integrale of gedeeltelijke reproductie of verspreiding van in het tijdschrift
Architraaf gepubliceerde pagina's of afbeeldingen die plaatsvindt zonder
schriftelijke toestemming van de uitgever, in welke vorm dan ook, is
verboden en zal worden bestempeld als namaak. Het tijdschrift Architraaf
is niet verantwoordelijk voor de teksten, foto's en illustraties die werden
toegestuurd.

Het tijdschrift architraaf en het architraaf-logo zijn gedeponeerde merken.

ISSN 2295-5828

Editoriaal

In dit nummer van architraaf worden tal van vragen en wijzigingen met betrekking tot onze professionele praktijk behandeld. De rubriek van de verzekeraar, verzorgd door Euromaf, zal in architectenmiddens allicht enige bezorgdheid opwekken. Het Arrest van 15-09-14 van de rechtbank in Luik stelt namelijk dat de in solidum-aansprakelijkheid van openbare aard is en dat ze dus niet contractueel uitgesloten of beperkt kan worden. Eerder dan klaarheid te scheppen, doet dit 'crisisarrest' de polemiek weer oplaaien. Er lijken immers meer argumenten voorhanden te zijn die het Arrest ondermijnen dan dat ze het bekrachtigen. Deze case is dus nog lang niet gesloten.

Pierres & Marbres de Wallonie stelt zich dan weer de pertinente vraag of er protectionistische maatregelen zouden moeten worden ingevoerd om onze eigen markt te beschermen, iets waar België – in tegenstelling tot andere (grote) Europese landen die nochtans onderworpen zijn aan dezelfde voorschriften (Groot-Brittannië, Duitsland, Frankrijk, ...) – niet toe in staat lijkt te zijn. In de rubriek Recht brengt Meester Vergauewen de elementaire voorzorgsmaatregelen in herinnering die in acht zouden moeten worden genomen bij het opmaken van een haalbaarheidsstudie voor elke vorm van projectengagement. En tot slot hebben we het ook over een uiterst belangrijke nieuwigheid: de nieuwe EPB-eisen die sinds 1 mei 2015 van kracht zijn in Wallonië en de concrete toepassing ervan.

Naast al de regelgeving die ons metier overheerst, is er gelukkig ook nog ruimte voor architectuur.

De gastarchitect is ditmaal het Brusselse bureau URA van Yves Malysse en Kiki Verbeeck, dat onlangs nog een Belgian Building Award won en dat ons in dit nummer enkele van zijn realisaties voorschotelt, waaronder het bekroonde scholenbouwproject in Ukkel. Voor het overige zoomen we in op oude industriële gebouwen die een grondige transformatie hebben ondergaan: één in Leuven, een ander in Binche. Maar ook op oude religieuze bouwwerken die heringericht zijn: één in Eupen dat voortaan door het leven gaat als seminariecentrum, een ander in Lustin dat is omgevormd tot een crèche.

Voorts zijn er ook nog andere projecten te ontdekken, zoals een verbluffende bamboewoning of een majestueuze reconversie van de oude baden en thermen van La Sauvenière in Luik.

Tot slot neemt de rubriek Stedenbouw ons mee naar Nederland, voor de realisatie van een verrassende voetgangersbrug die drijft op het water.

Veel leesplezier,
Het redactiecomité

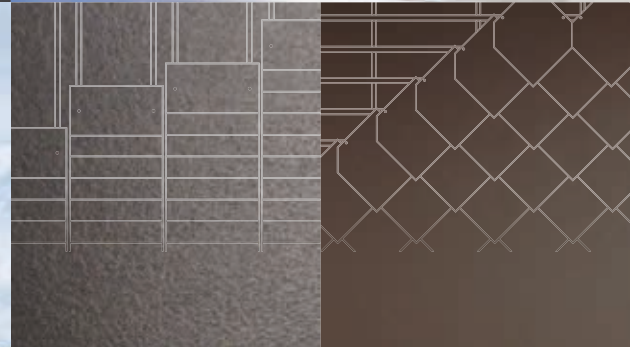
INSPIRERENDE VEZELCEMENTLEIEN

Motieven en kleuren voor gevel en dak

Cielle (BE) - Ph. Bosquée (Marche-en-Famenne)

Kermt (BE) - Claes - Vanoppen (Kermt)

Barvaux (BE)
LRARCHITECTES (Tourinnes-Saint-Lambert)

Ontvang ons
boek met de meest
inspirerende
referenties:
Best of Slates 4

Ga naar: www.eternit.be/nl/dak/best-of-slates/

Wallonie

Culturele bescherming en mondialisering...
Arch. R. Rogers Partners, VK group, SWK, OVE ARUP
Foto © Pierres et Marbres (Cristina Marchi)
p 48

Overzicht

Editoriaal	3
Nieuws	6 – 8
Te gast bij architraaf	
/ URA Yves Malysse Kiki Verbeeck	10 – 11
Architectuurproject	
/ Sporthal in het groen overstijgt vorm en functie	12 – 13
/ De Hoorn – Creatief ondernemen in een inspirerende omgeving	20 – 22
/ Van klooster tot seminariecentrum	30 – 32
/ La Cité Miroir – Ondergedompeld in een bad vol historiek	40 – 43
/ Oude pastorie wordt hedendaagse crèche	48 – 49
/ Eigentijdse architectuur met karakteristieke beeldtaal	54 – 55
Stedenbouw	
/ Drijvende voetgangersbrug met historische allure	26 – 27
Rubriek van de verzekeraar	
/ Beding van uitsluiting van de <i>in solidum</i> -aansprakelijkheid: een arrest van het Hof van Cassatie dat olie op het vuur gooit	16 – 18
Rubriek Cement en beton	
/ De 'Triage-lavoir' in Binche	24
Rubriek Hout	
/ Bamboehuis – Leven in en met de natuur	34 – 35
Rubriek Recht	
/ Voorontwerp haalbaarheidsonderzoek	36
Rubriek Brandveiligheid	
/ PROMAPINT®-SC3 – verf voor het brandwerend beschermen van betonnen constructies	46 – 47
Rubriek Steen	
/ Culturele bescherming en mondialisering...	52
DOSSIER	
/ Comfort op school – Goed, maar we kunnen beter...	46 – 47
Publireportage	
/ Architect Wim Goes gebruikt VMZ Sinus-profiel voor dak en gevel	29
/ Art & Build, een bedrijfscultuur in functie van kunst en techniek	38
/ De hennep block eindelijk in België beschikbaar	44
Seminarie	
/ Francis Metzger: je eigentijdse stempel drukken, met respect voor het verleden	56-57

Panovista®: Nieuw screen voor hoekramen glas op glas

RENSON®, trendsetter op het vlak van ventilatie, zonwering en terrasoverkappingen, stelt de Panovista® voor. Dit nieuwe screen is ideaal voor toepassingen met hoekramen glas op glas, daar waar conventionele screens geen oplossing bieden.

De Panovista® is een doekzonwering voor hoekramen, waarbij geen hinderlijke aluminium profielen of kabels permanent in de hoek zichtbaar blijven. De beide zijden van het systeem worden tegelijk af- of opgerold en zorgen zo voor de gewenste beschaduwing van een leef- of werkruimte, zonder daarbij het zicht op het panorama rond het gebouw te verliezen.

Bij de ontwikkeling van deze Panovista® werd veel aandacht besteed aan het esthetische aspect en de vlotte integratie. Deze oplossing wordt bijna onzichtbaar in de architectuur van het gebouw geïntegreerd. De kast en zijgeleiders kunnen esthetisch weggewerkt worden en zelfs de onderlat verdwijnt in de kast als het screen volledig opgerold is. Het systeem wordt geleverd met glasvezeldoeken met een zeer hoge zonweringcoëfficiënt. Profielen en doeken zijn in verschillende kleuren beschikbaar.

De Panovista® is ideaal voor hoekramen glas op glas, met een maximale breedte van 4000 mm aan elke zijde en een maximale hoogte van 2700 mm. Deze oplossing is dan ook geschikt voor nieuwbouw en renovatie, voor particuliere woningen en projecten.

Renson

www.renson.be – Tel. +32 (0)56 62 71 11

**archi
tectura**.be

Bezoek onze website
www.architectura.be

VMZ Unicprofile facade

VMZINC stelt standaardafwerkingsprofielen in zink voor raam- en deuropeningen voor: VMZ Unicprofile facade. Met slechts vijf standaardprofielen in zink kunnen deur- en raamopeningen snel en eenvoudig worden afgewerkt. Deze profielen passen bij alle VMZINC-gevelsystemen, maar kunnen ook gebruikt worden bij andere gevelbekledingsmaterialen zoals leien en pannen.

VMZINC

www.vmozinc.be

Promat brengt nieuwe brandmanchet PROMASTOP®-FC op de markt

Deze nieuwe brandmanchetten van Promat zijn samengesteld uit een blauw gepoedercoat stalen omhulsel en verschillende lagen opzwellend middel op grafietbasis. PROMASTOP®-FC wordt aangeboden in verschillende types: nl. PROMASTOP®-FC3 met een hoogte van 30 mm en PROMASTOP®-FC6 met een hoogte van 60 mm. De te beschermen leidingdiameter en de gevraagde brandweerstand bepalen welk type wordt gebruikt. Deze nieuwe manchetten zijn getest volgens de Europese norm voor verschillende types van kunststof buizen (PP, PE, pvc, ...) met verschillende diameters doorheen wanden en vloeren. Contacteer ons voor meer informatie via info@promat.be

Promat International nv

www.promat.be – Tel. +32 (0)15 71 33 51

VELUX inspireert (ver)bouwers met de nieuwe generatie Cabrio®: XXL-venster voor een instant- balkon onder het dak

Dit unieke venstersysteem biedt een instantbalkon onder het dak, waardoor de bewoners maximaal genieten van het natuurlijke licht en een prachtig uitzicht! De nieuwste generatie CABRIO® die ter gelegenheid van Batibouw 2015 werd gelanceerd, kent afmetingen van 114 cm breed en 252 cm hoog. De gebruiker opent gewoon het bovenkozijn, duwt het onderkozijn naar buiten en de buitenwereld ligt aan zijn voeten. Bij het openen van het onderste deel komen de aan beide zijden geïntegreerde leuningrails naar boven die de veiligheid van het systeem garanderen. Het systeem is voorzien van een ventilatieklep, waardoor men ook zonder het venster te openen kan genieten van natuurlijke ventilatie en verluchting. Daarnaast zijn ze Pick&Click® uitgerust voor de plaatsing van perfect passende VELUX-binnengordijnen. Doordat het beschikbaar is in drievoudige beglazing, leent het zich ook uitstekend voor lage-energie woningen. Behalve voor de zolderkamer is het uiteraard ook uitermate geschikt voor een dakappartement/penthouse.

VELUX Belgium

www.velux.be – Tel. 010 42 09 09

Bellus: slank van silhouet – licht in gewicht – kleurvast

Met de Bellus presenteert Wienerberger de lichtste en dunste keramische lei die momenteel op de markt te vinden is. Het ideale Koramic-product om oude leien en dakpannen te vervangen. Maar ook voor een nieuwbouw hebben deze keramische leien een onmiskenbare meerwaarde. Dankzij hun slanke, hedendaagse lijn en de bijhorende hulpstukken oogt een dak met keramische Bellus-leien uiterst strak en hedendaags.

Wienerberger nv

www.koramic.com

Wij brengen uw ideeën tot leven

Modulaire
lichtstraten door
Foster & Partners en
VELUX

VELUX innoveert en geeft
nieuwe inzichten aan uw
commerciële en institutionele
projecten.

**VELUX BIM
Objects**

**Snel, eenvoudig
& nauwkeurig**

**DESIGN
BETROUWBAARHEID
SERVICE**

Download ze nu op
velux.be/modulairelichtstraten

Zonreflecterende gevelverf FASSADOL TSR

Wie tot vandaag zijn gevel in een 'intense' kleur wilde zetten, zat met een terugkerend probleem. Conventionele verf kan bij zonnig weer immers tot 70°C warm worden. Door het proces van opwarmen en afkoelen gaat het oppervlak uitzetten en samentrekken en kunnen er scheuren ontstaan. En dus wordt er stevast gekozen voor lichte kleuren. Het verschil met Knauf Fassadol TSR zit in het vermogen van de verf om het hele spectrum aan zonnestralen te reflecteren, waaronder dus ook infrarood- en uv-straling. Vandaar de naam: Total Solar Reflection. Het is een gevelverf op basis van siloxaan met satijnmatte look, toepasbaar op zowel gevelisolatiesystemen als buitenpleister. Enige voorwaarde: het moeten recente realisaties zijn met een witte eindpleister als toplaag. De geavanceerde verf is zeer waterafstotend, waterdampdiffusie-open en biedt een hoog dek- en vulvermogen. Extra troef is dat de verf ook bescherming biedt tegen de vorming van algen en schimmels.

Knauf

www.knauf.be – Tel. 04 273 83 11

Hi-Finity nu ook beschikbaar als indrukwekkende hoekoplossing

Vorig jaar lanceerde Reynaers Aluminium Hi-Finity, het designschuifraam met ultraslanke profielen. Vandaag brengt Reynaers Aluminium de volgende innovatie op de markt: het Hi-Finity-schuifraam als hoekoplossing. De grens tussen binnen en buiten vervaagt nog meer met dit functionele hoogstandje. De openschuivende hoek van de Hi-Finity-hoekoplossing zorgt voor een optimale buitenbeleving, eens te meer omdat er geen hoekprofiel is dat het zicht of de doorgang belemmert. Het Hi-Finity-systeem is beschikbaar met dubbele of driedubbele beglazing. Beide varianten voldoen aan strenge veiligheidseisen en kunnen het gewicht van grote glasafmetingen aan. Hi-Finity is niet enkel een staaltje topdesign, ook op vlak van energie haalt het systeem indrukwekkende prestaties!

Reynaers Aluminium

www.reynaers.be – <http://reynaers.be/nl-BE/products/hi-finity>

Wat is BIM ?

BIM (Building Information Modeling of Modelling van de gegevens van een gebouw) is een creatie- en beheerproces voor gebouwen. Het laat je toe om alle info en gegevens die te maken hebben met een gebouw te centraliseren in een uniek, numeriek en berekenbaar model. Dit geïntegreerd proces stelt bouwprofessionals in staat om bij te dragen aan een project via het inbrengen en het gebruiken van betrouwbare numerieke informatie en gegevens die in de loop van het project aangepast en verfijnd worden. Een van de vele voordelen van het concept is dat eventuele problemen of conflicten geïdentificeerd, beheerd en opgelost worden voor de start van het bouwproces. De Building Design Suites van Autodesk, gebaseerd op Revit en Navisworks en vervolledigd door Magicad, vormen een unieke combinatie van ontwerp-, teken- en beheerssoftwares voor bouwheren, architecten, studie bureaus en aannemers. Meer info? Contacteer ons via e-mail: bim@tase.be of per telefoon: +32 (0)2 247 92 05.

Tase

cad@tase.be – www.tase.be – Tel. +32 (0)2 247 92 07

Bezoek onze nieuwe website

www.architraaf.be

ARCHITECT@WORK 2015 staat in teken van architectuur en water

De 10 internationale edities van ARCHITECT@WORK waren een succes in 2014 en dus kijkt men reikhalzend uit naar wat 2015 brengt. 2015 wordt een belangrijk jaar, nu de editie in Luik opnieuw op de kalender staat en het aantal organisaties uitgebreid wordt met nieuwe edities in Kopenhagen en Wenen. . .

De vierde editie van ARCHITECT@WORK Luik vindt plaats op 28 en 29 mei in Liège Expo. Het thema wordt 'Architectuur en Water'.

Naast het bepalen van het nieuwe thema, werden al een aantal andere knopen doorgehakt. Zo zijn de seminars door Rudy Ricciotti op donderdag 28 mei en door Koen Olthuis op vrijdag 29 mei in samenwerking met de UWA een feit. Daarnaast wordt er een vervolg gebreed aan de 'Online Product Directory' by Archello en de expositie 'RE-ARCHITECTURE' by le Pavillon de

l'Arsenal (Paris). Kunstenaar PACO brengt de installatie 'Arbre à parapluies'.

Gratis en vlotte toegang dankzij uw voorregistratie met code 19150 via www.architectatwork.be

ARCHITECT@WORK

www.architectatwork.be

Wow!

Reynaers Aluminium, uit respect voor uw creativiteit.

U hebt oog voor volumes, vormen en kleuren. De raam- en deurprofielen van **Reynaers** Aluminium vullen perfect uw plannen aan met esthetische en functionele oplossingen, waar u trots op kan zijn. Creatief passen ze door hun veelzijdigheid bij elk ontwerp: modern of klassiek, nieuwbouw of renovatie. Bovendien geven ze uw klanten ook nog jaren extra woonplezier door het beperkte onderhoud, de goede isolatie en het duurzame materiaal.

www.reynaers.be

Wie verder kijkt, kiest Reynaers Aluminium

URA Yves Malysse Kiki Verbeeck

Stalingradlaan 100 – 1000 Brussel – tel. +32 (0)2 512 56 36
www.ura.be

Het Brusselse architectencollectief URA werd opgericht in 2002 en is dus al enige tijd een vaste waarde. Onder leiding van vennoten **Yves Malysse** en **Kiki Verbeeck** bouwde het bureau doorheen de jaren een mooie reputatie op. URA staat voor contextuele architectuur met een uitgesproken resultaat. *We starten ieder project met een heldere ontwerpstrategie en creëren onverwachte architecturale puzzels vanuit een doorgedreven contextueel en programmatisch onderzoek, luidt het. We gaan steeds op zoek naar universele oervormen en trachten ze op een hedendaagse manier te vertalen naar een precieze identiteit in een specifieke context.*

URA werkt bewust op basis van sferen en functies. Door een zeker contrast na te streven, ontstaat er stevast een nieuwe dialectische beeldtaal. *Zo hopen we de gebruikers aan te zetten tot een intenser gebruik en beleving van de ruimte. We proberen een ruimte te definiëren zonder te dicteren.*

URA onderzoekt de werkelijke kwaliteit van ruimtes bijna uitsluitend door middel van maquettes. *De verschillende stadia in het ontwerpproces gaan gepaard met een verschillende schaal: waar het aanvankelijk om de essentie van het volume gaat (volte), verleggen we het onderzoek gaandeweg naar de innerlijke kwaliteiten van de ruimte (holte). We werken met de kracht die in de oorsprong van bestaande basismaterialen ligt. Ze worden in hun intrinsieke waarde gelaten en met elkaar geconfronteerd.*

1

© Filip Dujardin

2

© Filip Dujardin

3

© Tim Vandevelde

3

© Verduyck & Dujardin

4

© Filip Dujardin

5

© Marcel van Coille

7

© Stijn Bollaert

- ❶ Logistiek centrum (hangar en bureaus) – Puurs
- ❷ Eengezinswoning – Grimbergen
- ❸ Polyvalente zaal 'De blokhutten' – Eeklo
- ❹ Tramstation Heizel
- ❺ Watersportgebouw De Gavers – Harelbeke
- ❻ Kavelproject – Gent
- ❼ Onthaalgebouw De Gavers – Harelbeke

Belgian Building Award
in de categorie 'niet-residentieel gebouw'

Sporthal

in het groen overstijgt vorm en functie

/ URA Yves Malysse Kiki Verbeeck
/ Nekkersgatlaan 17 – 1180 Ukkel

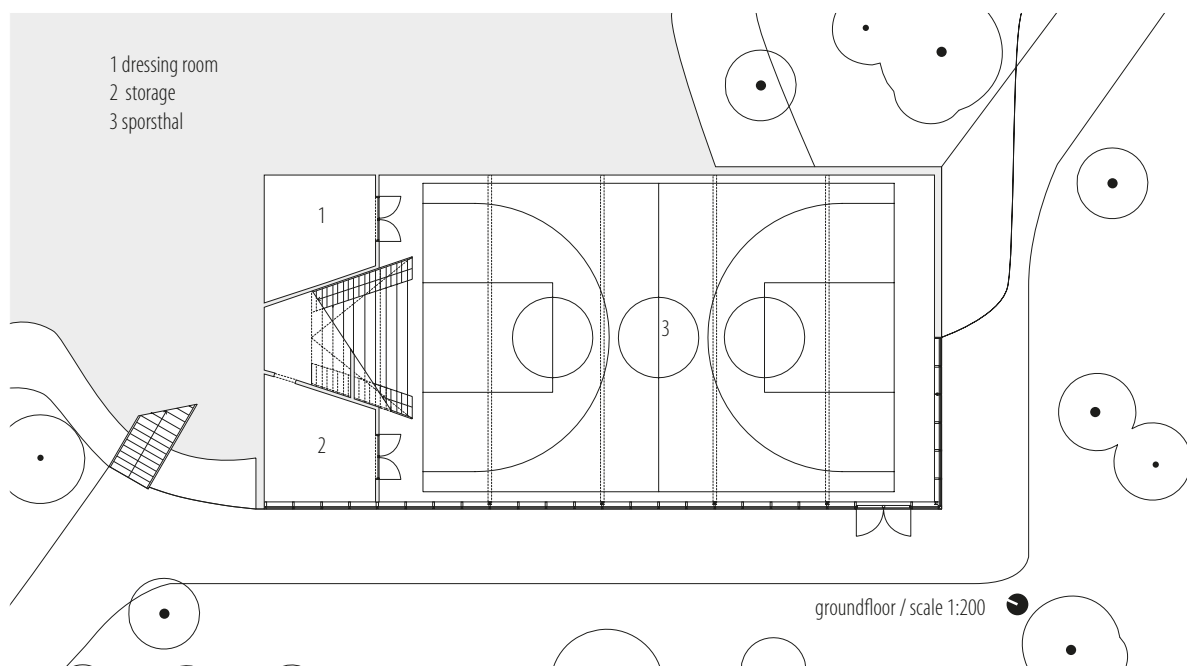
Een sporthal hoeft niet louter functioneel te zijn. Dat ze mits een doordachte vormgeving ook een aanzienlijke architecturale (meer)waarde genereert, bewijst het KAU Gymnasium in Ukkel. Algemene erkenning voor deze knappe realisatie van URA blijft niet uit, want het project won onlangs de prestigieuze Belgian Building Award in de categorie 'niet-residentieel gebouw'.

'Een nieuwe sportruimte voor het Koninklijk Atheneum in Ukkel als extra volume voor de school', dat was de ontwerpvrage die URA voorgeschoteld kreeg. "Oorspronkelijk vroeg de school een uitbreiding van het bestaande gebouw, maar wij vonden een nieuw volume op een open plek rond de school, omringd door bomen, een beter idee", aldus Yves Malysse, samen met Kiki Verbeeck zaakvoerder bij URA. Gefascineerd door het omliggende bosgebied gingen de architecten op zoek naar een specifieke plek waar ze verschillende elementen met elkaar konden confronteren: gebouw en omgeving, open en gesloten, bomen en reliëf, materialiteit en transparantie, ruimte en gebruik. Confrontaties die vervolgens gematerialiseerd werden in één gebouw. Door de sportzaal los te koppelen van de overige schoolinfrastructuur en vrij neer te planten in het bos, kreeg het complex een heel eigen karakter. Transparantie en abstractie worden opgenomen in de eigenheid van de locatie, die op een uiterst positieve manier geïnterpreteerd wordt.

URA ontwierp een abstract, rechthoekig volume dat gezien zijn open karakter volledig geënt is op de bijzondere relatie met mens en omgeving. De hoofdtoegang bevindt zich op het eerste niveau en is enkel bereikbaar via een trap, waardoor de leerlingen zich bewust doorheen het landschap bewegen vooraleer ze het complex betreden. De sportzaal zelf baadt in het natuurlijk licht. Een wisselend spel van dichte en open vlakken biedt de gebruikers mooie zichten op het omliggend groen, dat in dit project optimaal verzilverd wordt. Vegetatie als wezenlijk deel van de architecturale compositie.

Het rigoureuze gebouw is half ingegraven, wat zorgt voor een dubbele materialisering in de gevels: enerzijds een massieve betonnen keermuur die de solide basis van het gebouw weerspiegelt, anderzijds lichte houtelementen met een verticale geleding die een visuele dialoog aangaan met de omringende bomen. "Deze tweedeling zorgt voor een specifieke ervaring, zowel aan de binnen- als de buitenkant", legt Yves Malysse uit. "Het is ook een budgetbewust project, een gebouw dat alle basismaterialen op een andere manier bij elkaar brengt, waardoor er een andere taal en identiteit ontstaat voor een relatief eenvoudig programma. Ook voor een sporthal kan je dus een ontwerp maken dat zijn functie overstijgt en een symbool wordt voor beweging en interactie tussen mens en natuur."

/ Architectenbureau URA Yves Malysse Kiki Verbeeck

Stalingradlaan 100 – 1000 Brussel

tel. +32 (0)2 512 56 36

www.ura.be

/ Medewerkers

Yves Malysse en Kiki Verbeeck (vennoten)

Benny Geerinckx en Wim Dirickx (medewerkende architecten)

/ Studiebureau stabiliteit

UTIL

/ Studiebureau technieken

Architecten- en ingenieursbureau D'hondt

/ Bouwheer

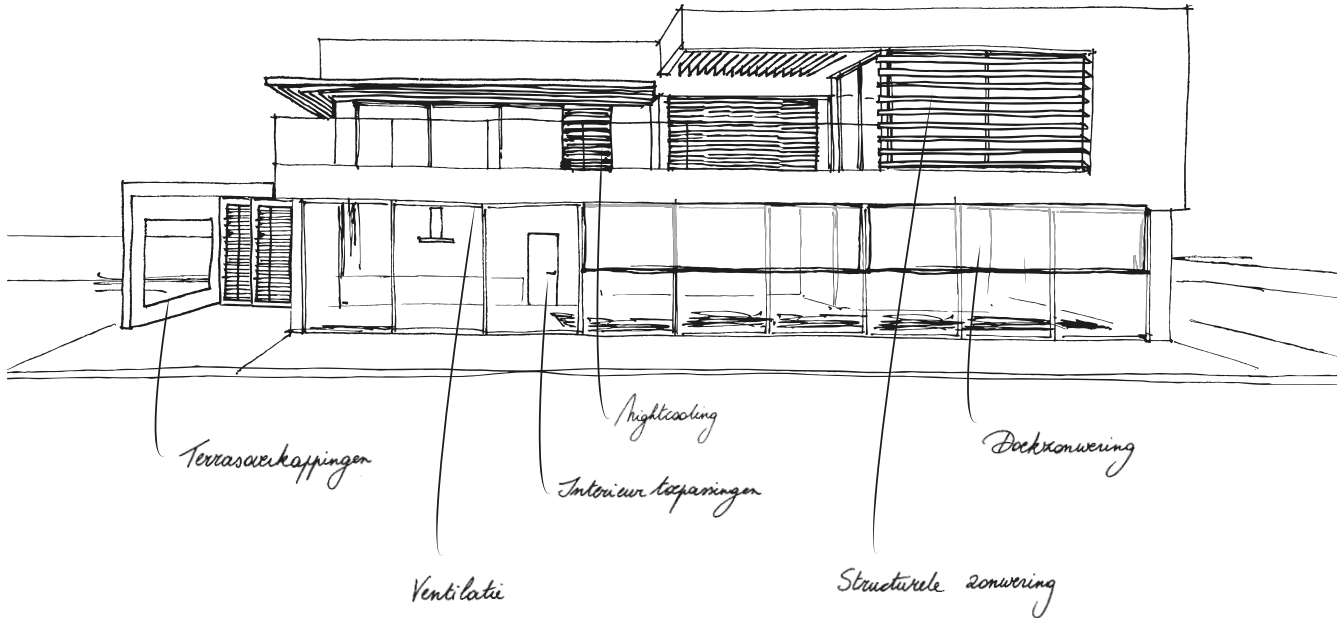
GO!

/ Aannemer

Postelmans-Frederix

/ Foto's

© Filip Dujardin

DESIGNING **RESIDENTIAL** COMFORT

Ontdek hoe u uw ontwerp esthetisch en functioneel nog verder kan optimaliseren. Dankzij een intelligente combinatie van ventilatie, zonwering en outdoor solutions zorgt RENSON® voor een gezonde en comfortabele leefomgeving. Bovendien wordt daarbij het energieverbruik tot een minimum beperkt.

Meer info?

Download onze brochure op :

www.renson.be

Beding van uitsluiting van de *in solidum*-aansprakelijkheid: een arrest van het Hof van Cassatie dat olie op het vuur gooit

De eerste kamer van het Hof van Cassatie heeft op 15 september 2014 een arrest¹ uitgesproken dat de controverse aangaande het beding van uitsluiting van de *in solidum*-aansprakelijkheid in het bouwrecht weer op gang brengt.

1. Het arrest

Het arrest luidt als volgt: « Artikel 1792 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat indien een gebouw dat tegen vaste prijs is opgericht, geheel of gedeeltelijk teniet gaat door een gebrek in de bouw, zelfs door de ongeschiktheid van de grond, de architect en de aannemer daarvoor gedurende tien jaren aansprakelijk zijn. De tienjarige aansprakelijkheid van de architect die uit deze bepaling voortvloeit, is van openbare orde en kan dus contractueel niet worden uitgesloten of beperkt. Het beding op grond waarvan een architect, in geval van een samenlopende fout met deze van een aannemer, ten aanzien van de bouwheer enkel vergoeding verschuldigd is voor zijn aandeel in de totstandkoming van de schade, houdt een beperking in van de aansprakelijkheid van de architect jegens de bouwheer op grond van artikel 1792 van het Burgerlijk Wetboek, en is in zoverre strijdig met de openbare orde.

Het middel dat aanvoert dat een contractuele uitsluiting van *in solidum*-aansprakelijkheid nooit indruist tegen de openbare orde, ook niet wanneer het een aansprakelijkheid op grond van art. 1792 van het Burgerlijk Wetboek betreft, omdat de *in solidum*-aansprakelijkheid gebaseerd is op de equivalententieleer en deze leer niet van openbare orde is, faalt naar recht ».

2. Draagwijdte van het arrest

Het Hof van Cassatie is dus van oordeel dat wanneer het gaat om een nalatigheid van de architect (of elke andere deelnemer aan het bouwproces) die onder de tienjarige aansprakelijkheid valt (artikel 1792 van het Burgerlijk Wetboek), deze zich voortaan niet meer zal kunnen beroepen op het gebruikelijke contractuele beding van uitsluiting van de *in solidum*-aansprakelijkheid.

Dit arrest doet evenwel geen afbreuk aan de geldigheid van het beding voor zover het nalatigheden betreft die niet vallen onder de tienjarige aansprakelijkheid. Met andere woorden: het beding van uitsluiting van de *in solidum*-aansprakelijkheid blijft volledig gelden voor elke aansprakelijkheid voor gebreken die zich voordoen voor de oplevering of voor kleine verborgen gebreken.

3. Kritische analyse van het arrest

Er valt niet te twijfelen aan de openbare aard van de tienjarige aansprakelijkheid waaruit voortvloeit dat deze contractueel niet kan worden uitgesloten of beperkt.

Veel onduidelijker is het standpunt van het Hof van Cassatie wanneer het in het gezegde arrest stelt dat het beding van uitsluiting van de *in solidum*-aansprakelijkheid een beperking vormt van de aansprakelijkheid van de architect jegens de bouwheer op grond van artikel 1792 van het Burgerlijk Wetboek, en in zoverre strijdig is met de openbare orde.

Waar het onderwerp — gevangen in een golfbeweging die eens plaatsmaakt voor de geldigheid en dan weer voor het ongeoorloofd zijn van het beding — jarenlang wordt gevoed door controverse, is het frappant te moeten vaststellen dat het hoogste gerecht van het land deze oplossing oplegt zonder de minste motivering die ervoor zou moeten zorgen dat men deze kan begrijpen.

In plaats van de controverse te blussen, doet dit arrest ze weer oplaaien door de vele argumenten ten gunste van een tegengestelde oplossing onbeantwoord te laten.

(i) Het beding van uitsluiting van de *in solidum*-aansprakelijkheid is niet beperkend voor de tienjarige aansprakelijkheid van openbare orde

Indien men ervan uitging dat het beding van uitsluiting van de *in solidum*-aansprakelijkheid beperkend is voor de tienjarige aansprakelijkheid van openbare orde, zou het vanzelfsprekend zijn dat de oplossing van

het Hof van Cassatie zich opdringt. Dit is evenwel niet het geval. Het beding beoogt immers geen afwijking op de tienjarige aansprakelijkheid, maar wel op het jurisprudentieel principe van de *in solidum*-aansprakelijkheid, dat noch dwingend, noch van openbare orde is. Het Hof van Cassatie heeft dit zelf bevestigd in een arrest van 27 februari 2001:

« Overwegende dat, in de regel, diegene die door zijn schuld aan een ander schade berokkent, verplicht is de volledige schade te vergoeden; Dat, wanneer die schade is veroorzaakt door de gezamenlijke fouten van verscheidene personen, ieder van hen jegens de getroffen die geen fout heeft begaan, gehouden is tot volledige vergoeding van de schade; Dat, evenwel, deze regel noch dwingend is, nog van openbare orde; Dat de rechter die vaststelt dat de schade werd veroorzaakt door de gezamenlijke fouten van verschillende personen niet elke persoon mag veroordelen tot volledige vergoeding van de schade, tenzij de getroffen hierom verzoekt in zijn conclusies »².

Wij verwijzen tevens naar een veelzeggend arrest van het Hof van Beroep in Luik van 28 juni 2002:

« De fout van de architect heeft, door de samenloop ervan met de fout van de aannemer(s), bijgedragen tot het ontstaan van de schade die zich zonder die fout niet op dezelfde wijze zou hebben voorgedaan. Weliswaar is dus volgens de leer van de gelijkwaardigheid van de voorwaarden, de architect in totum aansprakelijk ten aanzien van de bouwheer. Deze lijdt evenwel geen nadeel wanneer hij instemt met het beding waarin hij afstand doet van de *in solidum*-aansprakelijkheid in hoofde van de architect. Hij kent aan de architect uitdrukkelijk het recht toe om hem enkel schadeloos te stellen voor het gedeelte van de schade waarvoor hij aansprakelijk is, zoals bepaald in het kader van de subrogatoire regresvordering die normaal gezien plaatsvindt tussen de medeschuldenaars onderling. Aldus doet de bouwheer niets anders dan teruggrijpen naar het beginsel dat de schuld van rechtswege deelbaar is wanneer er meerdere schuldenaars zijn, maar dit uitsluitend in het voordeel van de architect. Dit beding is in het gegeven geval duidelijk en ondubbelzinnig: de architect is jegens de bouwheer nooit

gehouden tot de schuld van de overige bij de bouw betrokken personen. In zoverre de regeling van de *in solidum*-aansprakelijkheid van pretoriaanse oorsprong is en berust op de leer van de gelijkwaardigheid van de voorwaarden, is dit contractueel beding, dat uitsluitend privébelangen beschermt, geenszins in strijd met de openbare orde. De partijen kunnen, louter door hun wilsovereenstemming, bepalen volgens welke regels de schade zal worden vergoed in geval van fouten die gezamenlijk bijdragen tot het ontstaan van dezelfde schade. Aldus heeft de bouwheer afstand gedaan van zijn recht om de *in solidum*-veroordeling van de architect te vorderen en heeft hij zich ertoe verbonden de vergoeding van zijn schade enkel te vorderen in verhouding tot de zwaarwichtigheid van zijn fout (zie Y. HANNEQUART & A. DELVAUX, Statuts et responsabilité des édificateurs, F.U.S.L., 1989, blz. 201 en volgende) »³.

In een vonnis uitgesproken op 8 april 2011 bevestigt de Rechtbank van Eerste Aanleg in Nijvel de geldigheid van dit beding en benadrukt zij dat het inderdaad niet mag worden opgevat als een aansprakelijkheidsbeperkend beding, maar integendeel als een beding dat de mogelijkheid biedt om de architect te veroordelen tot bedragen en voor klachten die uitsluitend tot zijn aansprakelijkheid behoren en niet tot die van andere bij de bouw betrokken partijen: «Voor zover het beding dat de architect bevrijdt van een veroordeling in *solidum* duidelijk is verwoord, zoals hier het geval is, is dit beding geoorloofd: er is geen enkele wettelijke bepaling van openbare orde, geen enkele wettelijke of morele verplichting die belemmert dat zulk beding in een architectenovereenkomst wordt opgenomen (Brussel, 28.02.2008, Jurim Pratique, 2008, liv. 2, 83, nota Louveaux B.). Een beding van deze orde bevrijdt de architect immers niet van zijn beroepsfout of van zijn tienjarige aansprakelijkheid, maar beperkt de gevolgen van zijn pretoriaanse verplichting van het *in solidum*. Deze rechtsleer werd recentelijk aanvaard door de drie Franstalige hoven van beroep van België (Bergen, 19.02.2001, J.L.M.B., 2003, blz. 544; Luik, 17.04.2001, onuitgegeven, vermeld in J.L.M.B., 2003, 543; Luik 28.06.2002, Rev. rég. dr., 2002, 458.). Deze laatste zijn van mening dat de bouwheer op geldige wijze aan de architect het recht kon toekennen tot beperking van de aan de partij verschuldigde vergoeding voor de schade

waarvoor hij aansprakelijk is, dewelke wordt bepaald door de ernst van zijn eigen fout, zoals in het kader van de subrogatoire regresvordering (A. Delvaux, en anderen, La responsabilité des professionnels de la construction, Boekdeel I, in « Responsabilités-Traité théorique et pratique », Titel II, Boek 23, blz., blz. 93 e.v.) »⁴.

(ii) De rechtsleer van de Raad van State: de hoofdelijkheid van de architect met de aannemer schaadt diens onafhankelijkheid

Artikel 51, paragraaf 2 van het koninklijk besluit plaatsing overheidsopdrachten klassieke sectoren van 15 juli 2011 bepaalde het volgende: « Elke offerte wordt schriftelijk ingediend. De offerte wordt ondertekend door de persoon of personen die bevoegd of gemachtigd zijn om de inschrijver te verbinden. Dit voorschrift geldt voor alle deelnemers als de offerte wordt ingediend door een combinatie zonder rechtspersoonlijkheid. De deelnemers zijn dan hoofdelijk verbonden en verplicht de deelnemer aan te duiden die de combinatie zal vertegenwoordigen tegenover de aanbestedende overheid ».

Representatieve vakorganisaties van architecten hebben tegen deze bepaling een vordering tot vernietiging ingesteld omdat ze hoe dan ook een regeling van hoofdelijke aansprakelijkheid van de inschrijvers invoerde, dus zelfs wanneer de combinatie van deelnemers die de offerte had ingediend bestond uit zowel bouw-aannemers als één of meerdere architecten.

De verzoekers benadrukten, terecht, dat de door de bestreden bepaling ingevoerde hoofdelijkheid het beginsel van onafhankelijkheid van de architect ten aanzien van de met de bouwwerken belaste aannemer schaadt, wat een grondbeginsel is dat wordt gewaarborgd door artikel 6 van de wet van 20 februari 1939 op de bescherming van den titel en van het beroep van architect, maar tevens door artikels 4, 10 en 30 van het reglement van beroepsplichten.

In een arrest van 22 oktober 2013 heeft de Raad van State artikel 51, paragraaf 2 van het koninklijk besluit van 15 juli 2011 gedeeltelijk vernietigd met als reden dat deze bepaling de onafhankelijkheid van de architect ernstig schaadt:

« In het geval wanneer de aannemer zijn plichten niet nakomt, zou de architect verplicht zijn om ofwel over te gaan tot uitvoering van de verbintenissen van de aannemer, ofwel schadevergoeding en compensatoire interessen te betalen, de controleplicht van de architect op de uitvoering van de werken door de aannemer zou hierdoor onder druk komen te staan daar de architect weet dat als hij slechte uitvoering door de aannemer vaststelt, hij aansprakelijk kan worden gehouden voor deze slechte uitvoering zonder de minste fout te hebben begaan. Dit schaadt de onafhankelijkheid van de architect erg, terwijl deze in principe in opdracht werkt van de bouwheer en niet van de aannemer ».

Met andere woorden: de Raad van State is van mening dat er geen regeling van hoofdelijke aansprakelijkheid tussen de architect en de met de werken belaste aannemer kan worden gecreëerd, zonder te vrezen dat de architect zijn onafhankelijkheid verliest, en zodoende er belang bij heeft om, in het kader van zijn controleplicht, er het zwijgen toe te doen, veeleer dan de fout van de aannemer aan te geven, met wie hij samen verantwoording zal moeten afleggen voor tekortkomingen van deze laatste aan de bouwheer. De aannemer aangeven zou erop neerkomen dat de architect zijn eigen aansprakelijkheid ten aanzien van de bouwheer activeert, aangezien hij hoofdelijk aansprakelijk is.

Deze rechtsleer van de Raad van State gaat volledig in tegen het arrest van het Hof van Cassatie van 15 september 2014. Dit laatste is evenwel niet met redenen omkleed, in tegenstelling tot het arrest van de Raad van State. Dit laatste brengt terecht het principe van de onafhankelijkheid van de architect naar voor, dat van openbare orde is om dezelfde redenen als die worden opgegeven voor de openbare aard van de tienjarige aansprakelijkheid. Deze laatste wordt evenwel niet beperkt door een beding van uitsluiting van de *in solidum*-aansprakelijkheid dat bewaard moet blijven uit hoofde van het beginsel van de onafhankelijkheid van de architect.

(iii) De rechtsleer van het Grondwettelijk Hof: er is sprake van discriminatie tussen de architect en de andere deelnemers aan het bouwproces

Als men weet dat het is aangetoond dat de, tienjarige of andere, aansprakelijkheid van de architect geenszins beperkt wordt door een beding van uitsluiting van de *in solidum*-aansprakelijkheid, mag men ervan uitgaan dat het Hof van Cassatie zich waarschijnlijk heeft laten leiden door een wens om de bouwheer te beschermen tegen het risico van insolventie van de aannemer.

We herinneren eraan dat precies als reactie op de enkel aan het beroep van architect opgelegde wettelijk verplichting om een verzekering BA Beroep aan te gaan, de toepassing van het beding van uitsluiting van de *in solidum*-aansprakelijkheid zich heeft veralgemeend.

Als enige verzekerde in een geschil met een veelvoud van aansprakelijkheden draaiden de architect en diens verzekeraar systematisch op voor een veroordeling *in solidum*.

De vernietigingsvordering tegen de wet Laruelle voor het Grondwettelijk Hof heeft ertoe geleid dat dit Hof in zijn arrest van 12 juli 2007 deze discriminatie in de volgende woorden omschreef:

« Doordat architecten als enige beroepsgroep in de bouwsector wettelijk zijn verplicht hun beroepsaansprakelijkheid te verzekeren, dreigt hun aansprakelijkheid bij veroordeling *in solidum* meer dan die van de andere beroepsgroepen in het gedrang te komen, zonder dat voor dat verschil in behandeling een objectieve en redelijke rechtvaardiging bestaat. Die discriminatie is evenwel niet het gevolg van de verzekeringsplicht opgelegd bij de bestreden wet, maar van de ontstentenis in het recht toepasselijk op de andere « partijen die in de bouwakte voorkomen » van een vergelijkbare verzekeringsplicht. Dit kan slechts worden verholpen door het optreden van de wetgever ».

Sindsdien is de wetgever, ondanks talrijke pogingen, er nooit in geslaagd een wet af te kondigen die de verzekeringsplicht BA Beroep bij aannemers uitbreidt.

4. Conclusie

Het lijkt geen twijfel dat dit arrest van het Hof van Cassatie van 15 september 2014 'een knuppel in het hoenderhok' is.

Uiteraard valt het te betreuren dat dit arrest geen enkele motivering biedt aangaande het vermeende feit dat het beding van uitsluiting van de *in solidum*-aansprakelijkheid een afwijking vormt op de regeling van de tienjarige aansprakelijkheid.

Volgens ons is deze stelling foutief en is deze het resultaat van verwarring met de afwijking die het beding vormt op de aanvullende en pretoriaanse regeling van de *in solidum*-aansprakelijkheid.

Het arrest stuit vervolgens op de rechtsleer van de Raad van State en het grondbeginsel van de onafhankelijkheid van de architect, dat ook van openbare orde is.

Het arrest stuit ten slotte op het onrechtvaardig karakter van de oplossing in een door het Grondwettelijk Hof bestendigde discriminerende context.

Op naar het volgende kanonschot. . .

¹ Rolnummer C.13.0395.N/5, juridat.

² Rolnummer : P990687Nt, Juridat.

³ Luik, 28 juni 2002, R.R.D., 2002, blz. 458, Entr. & dr., 2003, blz. 105 e.v.; *Rechtspraak in dezelfde zin, zie v.n.: Bergen* (13de kamer), 19 februari 2001, vermeld in B. LOUVEAUX, « Inédits du droit de la construction (III), J.L.M.B., 2003, blz. 544, met referentie J.L.M.B. 03/13; Luik (10de kamer), 17 april 2001, vermeld in B. LOUVEAUX, *Inédits du droit de la construction (III)*, J.L.M.B., 2003, blz. 545, met referentie J.L.M.B. 03/98; Luik (20de kamer), 27 april 2007, R.R.D., 2007, blz. 25; Brussel (2de kamer), 28 februari 2008, Jurim pratique, 2008, blz. 83, nota B. LOUVEAUX; Brussel, 11 december 2008, RG 2006/788, juridat; Brussel (2de kamer), 29 mei 2009, vermeld in B. LOUVEAUX, *Inédits du droit de la construction (VI)*, J.L.M.B., 2011, blz. 907, met referentie J.L.M.B. 11/184; rechtsleer in dezelfde zin, zie v.n.: L.-O. en J.-F. HENROTTE, *L'architecte, Contraintes actuelles et statut de la profession en droit belge*, Brussel, Larcier, 2de uitgave, 2013, blz. 166 tot 171, nr. 186 tot 188; Ph. en MA. FLAMME, *Le contrat d'entreprise, 15 ans de jurisprudence*, Brussel, 1991, blz. 181; Act. Dr., 1991/4, blz. 1919; A. DELVAUX, P. HENRY, F. POTTIER, C. DUMORTIER en anderen, *L'exécution de l'ouvrage*, Act. Dr., 1991/4, blz. 1208 e.v., v.n. blz. 1219; J.-P. VERGAUWE, *Le droit de l'architecture*, Brussel, De Boeck, 1991, blz. 181 enz.

⁴ Rb. Nijvel, 8 april 2011, *Res et jura immobilia*, 2011/3, blz. 258 e.v.

⁵ RvS (XII kamer), 22 oktober 2013, n°225.191.

⁶ Artikel 9 van de wet van 20 februari 1939 op de bescherming van den titel en van het beroep van architect zoals vermeld in de wet van 15 februari 2006 genaamd *wet Laruelle*.

beroepsvereniging
voor
architecten

Dreigt de toenemende regelgeving de bouwkost onbetaalbaar te maken?

De BVA trekt aan de alarmbel. De huidige regelgeving is zo complex en streng dat de bouwkost van nieuwe gebouwen onbetaalbaar dreigt te worden. *Zal de exploitatiekost in verhouding mee dalen?* vraagt de BVA zich af. De kwaliteit van de gebouwen is er de voorbije decennia alvast op vooruitgegaan door duidelijker geformuleerde projectdefinities, nieuwe producten en dito technieken. De nieuwe bouwtechnieken brachten echter ook een wildgroei aan regelgeving met zich mee die haar maatschappelijke relevantie nog moet bewijzen. BVA heeft haar bezorgdheden en oplossingen alvast aan alle politieke regeringspartijen meegedeeld.

Een golf van nieuwe regelgeving en normen omtrent energiebesparing, duurzaamheid, brandveiligheid, toegankelijkheid, akoestiek, erfgoedrestauratie, ... Daardoor worden aannemers, studiebureaus en architecten momenteel overspoeld en ontmoedigd. Dat blijkt uit een enquête bij 340 leden van de FAB, waar BVA deel van uitmaakt.

Naast de steeds complexer wordende regelgeving zijn er ook de meerkosten, administratieve rompslomp, onduidelijkheden en tegenspraken in de reglementering, onbegrip bij opdrachtgevers, vertragingen door langdurige procedures en toename van nieuwe schadegevallen. De architecten voelen zich belemmerd in hun werk en vrezen dat de regelgeving niet in verhouding staat tot het beoogde effect.

De Beroepsvereniging voor Architecten pleit voor enkele maatregelen om het voor de architecten werkbaar te houden:

Houd het haalbaar en betaalbaar

95% van de respondenten geeft aan dat de overheid in haar uitvoeringsbesluiten te weinig rekening houdt met de praktische uitvoerbaarheid. Ze vragen om bij de opmaak van regels meer rekening te houden met de haalbaarheid en betaalbaarheid van de eisen. De architecten zien in de commissies die de regels opstellen graag meer onpartijdige deskundigen en generalisten zetelen die oog hebben voor de algemene impact op het bouwgebeuren.

Maak het overzichtelijk

Regelgeving wordt volgens BVA bij voorkeur eenvoudiger en duidelijker. Het cumuleren van de regelgeving op verschillende bestuursniveaus moet vermeden worden. Dat zou het allemaal een stuk rechtlijniiger en aanschouwelijker maken.

Maak het mogelijk om regelgeving bij te sturen

Driekwart van de respondenten zegt dat er een te korte overgangsperiode in acht genomen wordt bij de invoering van nieuwe regelgeving. Zij stellen voor om testperiodes en overgangsscenario's voor regelgeving in te lassen, zodat er nog bijgestuurd kan worden waar nodig.

Werk onbegrip bij opdrachtgevers weg

Opdrachtgevers zijn zich vaak niet bewust van de omvang aan regels en bouwvoorschriften. Om het belang ervan aan te tonen en begrijpelijk te maken, zou de overheid de samenleving alvast kunnen sensibiliseren.

Voorzie opleiding en informatie

Om binnen het kader van de regelgeving te kunnen functioneren, moeten alle bouwpartners, zowel architecten, studiebureaus en controlerende instanties als uitvoerders en opdrachtgevende besturen, grondig opgeleid en geïnformeerd worden.

De architecten benadrukken dat kwaliteitsruimte een echte meerwaarde is voor de samenleving. Zij streven naar een evenwichtige leefomgeving en een bouwpatrimonium en publieke ruimte met een hoge leefkwaliteit voor de huidige en toekomstige generaties. BVA hoopt daarbij op het regelgevend kader te mogen rekenen.

Tot binnenkort
Sylvie Bruyninckx,
Voorzitter BVA
BVA versterkt en
verbindt architecten die
het maatschappelijk
belang van architectuur
binnen een duurzame
samenleving ter harte
nemen.

Ernest Allardstraat 21
1000 Brussel
Tel. +32 2 5122578
info@bvarchitecten.be
www.bvarchitecten.be

De Hoorn

Creatief ondernemen in een inspirerende omgeving

/ 360 architecten

/ Sluisstraat 76 – 3000 Leuven

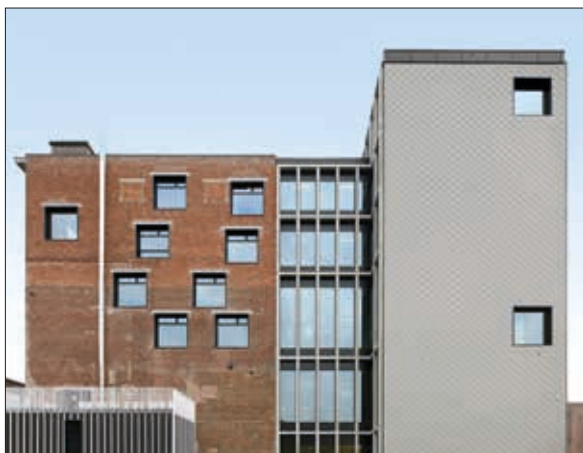
De voormalige brouwerijsite rond de Leuvense Vaartkom ondergaat deze dagen een ware metamorfose en zal de komende jaren mondjesmaat uitgroeien tot een ecologische woon- en werkwijk. Een van de eerste spraakmakende realisaties was de renovatie en uitbreiding van De Hoorn, een leegstaand industriegebouw dat voortaan door het leven gaat als een broeihaard voor jonge, creatieve bedrijven en kunstenaars.

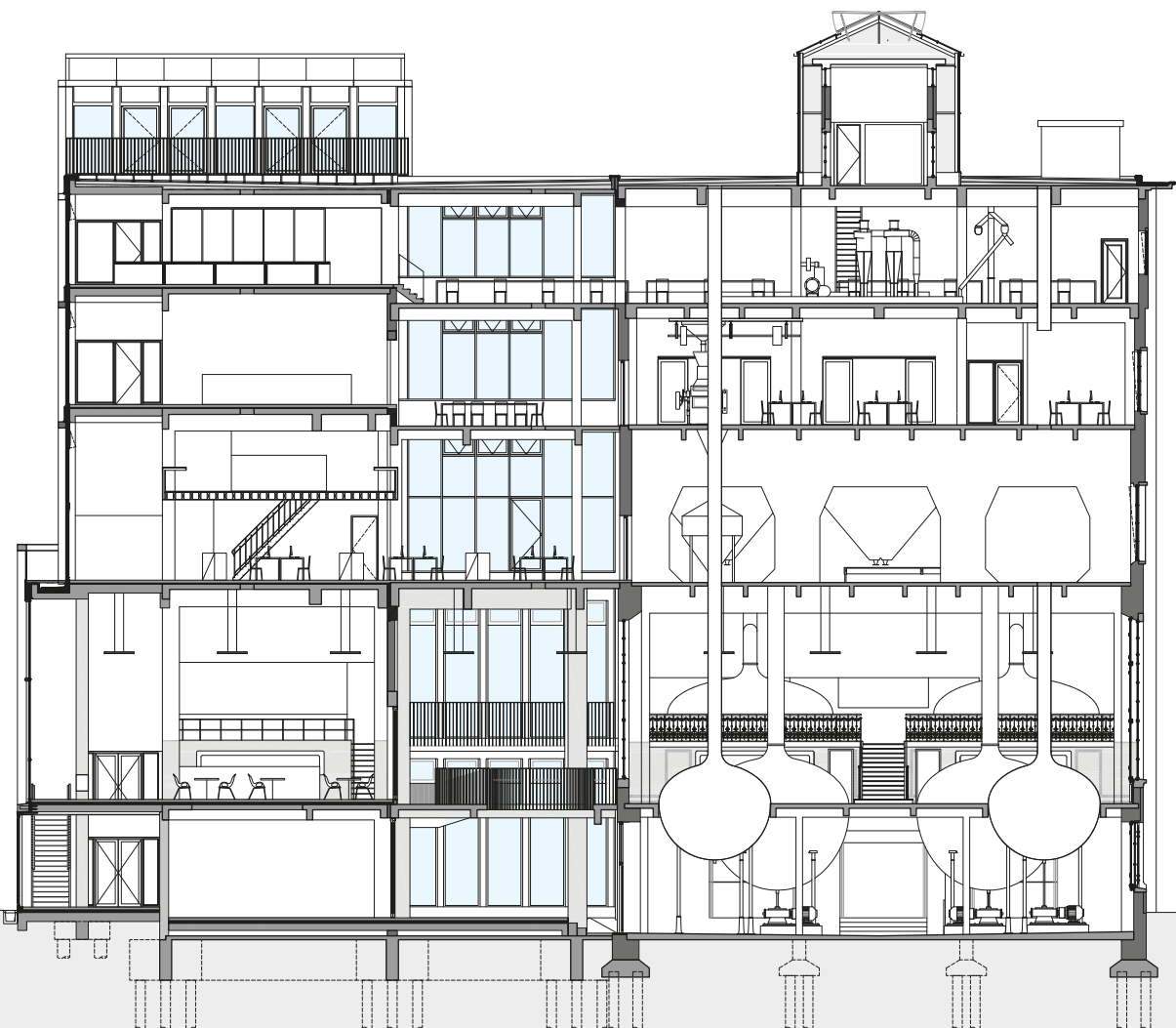

Een pionier in het postindustriële landschap, dat is De Hoorn anno 2015. Het gebouw en de brouwinrichting staan geboekstaafd als beschermd monument en moesten dan ook met het grootst mogelijke respect gerestaureerd worden. Dankzij de doordachte koppeling met een nieuwbouwgedeelte kon het geheel omgetoverd worden tot een hedendaags kantoor- en congrescentrum. De Hoorn verenigt verschillende functies en gebruikers onder één dak: ondernemers, werknemers, creatievelingen, onderzoekers, kunstenaars en consumenten kunnen elkaar op ongedwongen wijze ontmoeten, zodat er haast automatisch een intense kruisbestuiving van kennis, innovatie en creativiteit ontstaat.

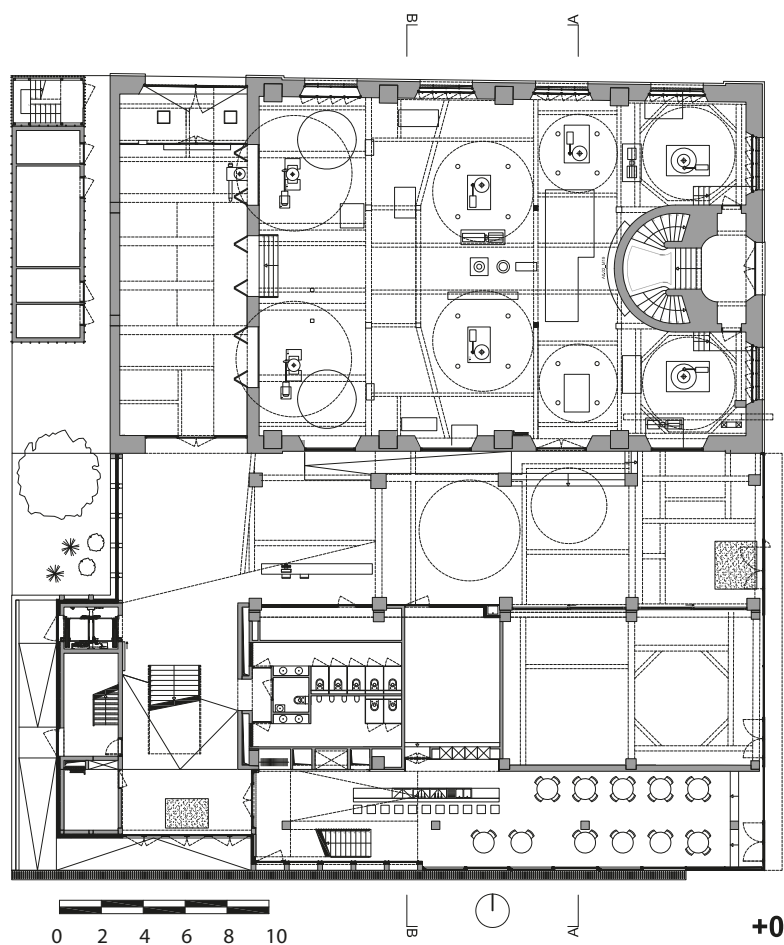
De architecturale aanpak stoelde op het devies 'slaan en zalven': op strategische plekken werd er ingehakt op de robuuste structuur, terwijl er elders sprake is van een uiterst zachte restauratie. Het getransformeerde gebouw wil niet zozeer dienst doen als architectuur, maar eerder als infrastructuur. De bouwkundige ingrepen faciliteren een menselijk gebruik van het industrieel casco en bieden voldoende ruimte voor het ontstaan van een nieuwe dynamiek.

Met zijn open programma, transparant karakter en bevroegen inrichting fungeert De Hoorn als motor van moderne stadsontwikkeling in de Leuvense binnenstad. Behalve kantoren en werkruimtes omvat het complex ook nog een café-restaurant, feestzaaltjes, een startershub en een skybox. De verschillende ruimtes en functies zijn doordacht gestapeld en gepositioneerd langsheen de interne routing, met het oog op een optimale onderlinge interactie en een sterke band tussen het bestaande gebouw en de nieuwe uitbreiding. Door de specifieke schikking van de verschillende programmadelen – in combinatie met de stedenbouwkundige voorwaarden en de integratie in de ruimtelijke context – ontstaat er een volumewerking en gevelprofilering waarbij oud en nieuw elkaar ondersteunen en versterken. Anderzijds intensificeert de bewust verschillende geveluitwerking het onderscheid tussen beide gebouwdelen, waardoor er een symbiose ontstaat die vergelijkbaar is met de januskop: één entiteit met verschillende gezichten.

0 2 4 6 8 10

/ Architectenbureau 360 architecten

Recollettenlei 33 – 9000 Gent

tel. +32 (0)9 236 26 80

www.office360.be

/ Medewerkers

Kris Buyse, Greet Houben en Jan Mannaerts (vennoten)

Jürgen Varadarajan, Katrien Masson, Charles Walton,

Fernando Tademy, Bart Janssens en Marie-Anne Gaudet

(medewerkende architecten)

/ Studiebureau stabiliteit

Ney & Partners

/ Studiebureau technieken

Cenergie

/ Akoestiek

Daidalos Peutz

/ Bouwheer

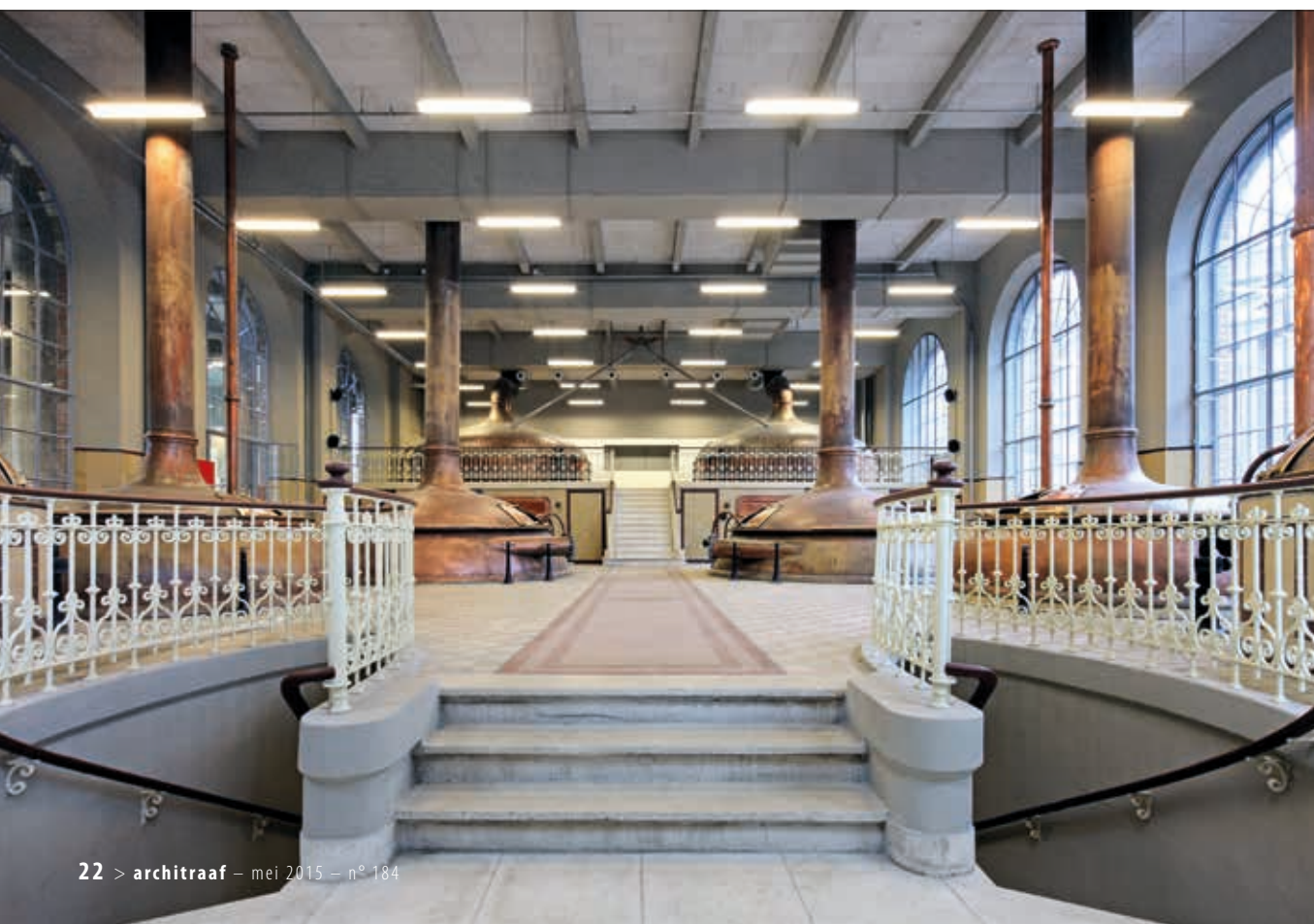
De Hoorn nv

/ Aannemer

THV Vooruitzicht-Monument

/ Foto's

© Filip Dujardin

Gyptone Activ'Air®, het meest duurzame akoestische plafond

Gyptone Activ'Air® akoestische plafonds zijn de referentie op het gebied van akoestisch comfort in scholen, instellingen, hospitalen, burelen en woningen. De Gyptone Activ'Air® akoestische plafonds verminderen de nagalmtijden* en waarborgen een betere spraakverstaanbaarheid. Het vernieuwde assortiment Gyptone Activ'Air® is leverbaar in demonteerbare inlegtegels en in panelen die na plaatsing een naadloos oppervlak vormen.

De Activ'Air® technologie die verwerkt zit in deze Gyptone producten neutraliseert de grootste groep binnen de VOS (vluchtige organische stoffen) en combineert akoestisch comfort met een beter leef- en werkcomfort.

Gyptone Activ'Air® plafondtegels en -platen verkregen de beste score qua ecologische voetafdruk** door de volledige recycleerbaarheid, het lage water- en energieverbruik en de lage CO₂ uitstoot bij productie.

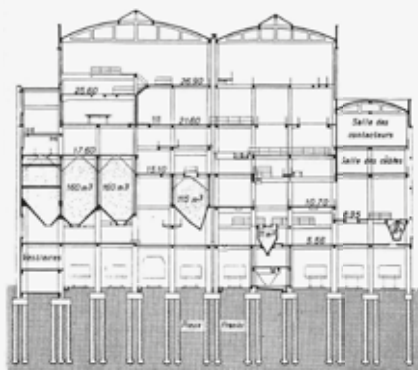
Wilt u hierover meer weten, consulteer dan www.gyproc.be.

* het geluid dat heen en weer kaatst tussen twee wanden waardoor er snel opeenvolgende echo's veroorzaakt worden.
 ** gebaseerd op een vergelijking met gepubliceerde EPD's voor verschillende plafondtypes op hoofdparameters: energieverbruik, waterverbruik en CO₂ uitstoot.

De 'Triage-lavoir' in Binche

Wie via de N55 naar Binche rijdt, kan op de rand van de stad niet naast deze kolos van beton en glas kijken. De voormalige kolenwasserij 'Triage-lavoir' behoort ongetwijfeld tot het nationale erfgoed van de steenkoolindustrie uit de jaren 50. De bouw van het complex vormde een hele technische uitdaging: het dateert immers uit een tijdperk waarin men voor dit soort constructies gewoonlijk naar staal greep.

De Triage-Lavoir staakte haar activiteiten in 1969, waarna het gebouw tot in het begin van de jaren 2000 aan zijn lot werd overgelaten. Gezien het architecturale, technische en historische belang en dankzij koppig verzet van vastberaden verdedigers van het industriële erfgoed, werd het echter opgenomen in de beschermingslijst en uiteindelijk als monument geklasseerd in 2003.

Bron : « La Technique des Travaux » (1956)

Tijdens een eerste grote restauratie-campagne, van 2005 tot 2008, werd de gebouwschil onder handen genomen. Het gewapend beton van de gevels werd behandeld, de daken werden gerestaureerd en de raampartijen vervangen. Architect Katia Honnoré leidde deze operatie in goede banen. Haar fascinatie voor de geschiedenis van de mijnstreek komt ook tot uiting in haar werk als kunstschilder.

© K. Honnoré

© E. Schelstraete

Waterdichtingsoplossingen

Bezoek ons op:

ARCHITECT
@ WORK

Kortrijk: stand 231
Luik: stand 98

premium waterdichting
referentie membraan
hoogtechnologisch

sopralene optima ultra white D-TOX

Premium SBS membraan met witte cool roof afwerking: maximale reflectie, luchtzuiverend, vuilbestendig.

luchtzuiverend

~~NO~~

soepel bij lage temperatuur

$\leq -30^{\circ}\text{C}$

maximale reflectie

SRI = 71

levensduurverwachting

> 40 jaar

- Hoge elasticiteit & soepelheid (-30°C), zelfs na veroudering
- Witte esthetische afwerking "Cool roof"
- Product met technische goedkeuring (ATG)
- Brandveilig $B_{\text{ROOF}}(t1)$
- VENTI en mechanisch bevestigbare uitvoering beschikbaar
- MADE IN BELGIUM

Scan met de Ubleam
app, beschikbaar op:

Drijvende voetgangersbrug met historische allure

/ RO&AD Architecten

/ Korneel Sloomanslaan — 4611 CR Bergen op Zoom (Nederland)

Het Ravelijn op den Zoom is een stukje geschiedenis dat onze noorderburen sterk koesteren. Het vestingwerk werd in de achttiende eeuw opgetrokken onder leiding van de befaamde Menno van Coehoorn en vormt tegenwoordig een unieke locatie voor kleinschalige publieke en private evenementen. Sinds kort is het complex toegankelijk via een knappe tweede voetgangersbrug, een drijvende houtconstructie die met haar kronkelend verloop verwijst naar een bijzonder verleden.

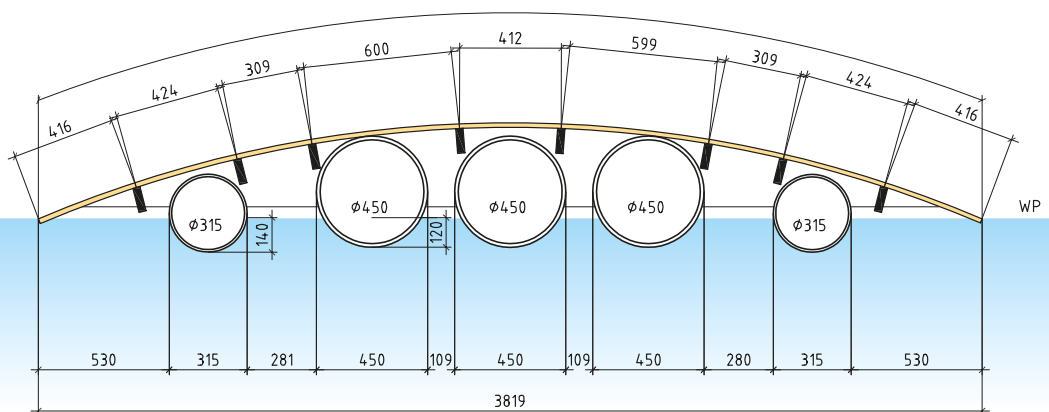

Het Ravelijn op den Zoom is het enige ravelijn van Menno van Coehoorn dat de tand des tijds heeft doorstaan. De vesting is omringd door een brede gracht en was oorspronkelijk dan ook enkel te bereiken via kleine roeibootjes. In 1930 werd er echter een houten brug gebouwd om de toegankelijkheid van het fort te verbeteren. Met het oog op een betere verbinding met het stadscentrum en de creatie van een extra vluchtroute bij noodgevallen werd er onlangs ook een tweede voetgangersbrug aangelegd, ontworpen door RO & AD Architecten.

De nieuwe voetgangersbrug is een knipoog naar het verleden. Ze bestrijkt de 80 meter lange route die de roeibootjes ooit volgden en kronkelt als een slang naar het fort. Net als de bootjes drijft de constructie op de waterlijn, waardoor ze in de winter bovendien plaats kan maken voor ijsschaatsers en andere winterrecreanten. Het loopvlak heeft een bolle vorm, zodat de brug haast volledig opgaat in haar omgeving.

Qua opbouw en materiaalgebruik hebben de architecten zich gespiegeld aan de Cradle-to-Cradle-filosofie. Met lucht gevulde polyethyleenbuizen onder het houtoppervlak zorgen voor het drijvend effect, zonder dat er sprake is van extra structureel framework. Het brugdek bestaat uit behandeld Accoya-hout dat bestand is tegen verrotting en zwel- of krimpeffecten door de nabijheid van het water. De constructie kan in de toekomst eenvoudig gedemonteerd en gerecycleerd worden.

/ Architectenbureau RO&AD Architecten

Van der Rijtsstraat 40 – 4611 PR Bergen op Zoom
(Nederland)

tel. +31 164 26 63 29

www.ro-ad.org

/ Medewerkers

Ro Koster, Ad Kil, Martin van Overveld

/ Studiebureau stabiliteit

W2N Engineers

/ Bouwheer

Gemeente Bergen op Zoom

/ Aannemer

Allflex

/ Foto's

© Erik Stekelenburg

EUROMIAF

➤ Assurance des Ingénieurs et Architectes européens

➤ Verzekering van de Europese Ingenieurs en Architecten

U de CREATIVITEIT,
wij uw BIJSTAND en ZEKERHEID,
samen de grootste PROFESSIONALITEIT!

Architect Wim Goes gebruikt VMZ Sinus-profiel voor dak en gevel

Het Land van Nevele. Zo werd de regio rond Bachte-Maria-Lerne, Landegem en Merendree lange tijd genoemd. Het is de streek van Cyriel Buysse en boer Charel, een versterkt en verborgen gebied in de buik van 'la Flandre profonde', doordeesemd van de natuur. . . Al die kenmerken liet architect Wim Goes in de aanbouw aan een bestaande woning in het hartje van het Land van Nevele terugkeren. Hij voorzag in een architectuur die zich perfect in het bestaande landschap integreert. En om de authenticiteit zo goed mogelijk te bewaren, verlieten hij en VMZINC at WORK-zinkinstallateur Cu Zn resoluut de platgetreden (bouw)paden: ze bekleedden de aanbouw van gevel tot dak met het VMZ Sinus-profiel.

Helende architectuur

Een boerderij uit 1798 renoveren die op de Erfgoedlijst staat en ze daarenboven voorzien van een aanbouw in een landbouwzone waar complexe regelgevingen gelden. . . Het is op het eerste gezicht geen geschenk dat je als architect van Stedenbouw voorgeschoteld krijgt. En toch is het een kolfje naar de hand van architect Wim Goes. *Ik geloof effectief dat je als architect op een helende manier met gebouwen kan omgaan*, zegt Goes. Zo heb ik de buitenkant van de boerderij volledig intact gelaten en wit gekalkt. Ook voor de nieuwe aanbouw heb ik eigenlijk 'louter' voortgebouwd op wat reeds aanwezig was. Vroeger woonde in de boerderij een kunstenaar die achter de woning een grote hangar gezet had, met koterijen tussen de twee in. Conform de regelgeving moest ik voor de aanbouw sowieso de bestaande volumes behouden, maar ik ben nog een stap verder gegaan. Ik ben vertrokken vanuit de interne logica van een hangar en de boerderij. Dus eigenlijk dicteerde de bestaande structuur de nieuwe architectuur en het materiaalgebruik.

Een edel en tijdloos metaal

Voor de gevel-en dakbekleding was zink een evidente keuze. Ten eerste vanwege de zeer lage hellingen. Pannen waren daardoor bijvoorbeeld uitgesloten. Ten tweede is een hangar eigenlijk niets anders dan een metalen structuur met open ruimtes binnenin en moesten we van Stedenbouw ook de bestaande materialen – vroeger was de hangar bekleed met metaalplaten – herhalen. Hier vroeg het type architectuur dus zelf om een edel materiaal zoals zink dat de tijd goed trotseert.

VMZ Sinus-profiel

Qua techniek zou VMZ Staande naad wellicht de veiligste keuze zijn, maar dan zaten we met een residentiële connotatie, terwijl ik juist die gevoelswaarde van de hangar duidelijk tot uitdrukking

wilde brengen. Hangars associeer je automatisch met golfplaten. Kies je voor een edeler metaal als zink, dan kom je automatisch bij VMZ Sinus-profiel uit, zowel voor de gevel als voor het zadeldak. Voor mij als architect was het dus een zeer logische keuze. Eén 'probleem' echter. . . : het VMZ Sinus-profiel wordt normaliter enkel voor gevels gebruikt en is ook enkel voor gevels ontwikkeld. Maar ik wist van mijn stage in Australië bij Glenn Murcutt, die in 2002 nog de Pritzker Architecture Prize gewonnen heeft en die enorm bedreven was in het vertalen van zink in een basic 'barakke' architectuur naar een hedendaagse context, dat het perfect mogelijk zou zijn. Mits de juiste voorstudie. En natuurlijk mits een installateur die het metier beheerst. . . Gelukkig wist ik dat VMZINC at WORK-installateur Cu Zn zo iemand was.

Onderhuidse irrigatiekanalen

Wim heeft zowel mij als de mensen van VMZINC aanvankelijk inderdaad wat moeten overtuigen van de haalbaarheid van het project, geeft Patrick Hertecant, zaakvoerder van Cu Zn Dakwerken, toe. Maar dat deed hij perfect. De waterhuishouding met het VMZ Sinus-profiel op een zadeldak leek mij aanvankelijk problematisch, maar samen met VMZINC hebben we een maquette op ware grootte gemaakt om alle knooppunten te kunnen analyseren en de baan van elk mogelijk druppeltje te kunnen volgen en bestuderen. Wim Goes wilde ook niets omplooiën of er bijvoorbeeld L-profielen onder steken, maar dokterde als het ware onderhuidse irrigatiekanalen uit. Niet de makkelijkste of meest evidente manier van werken, maar het resultaat is uitstekend.

Project gerealiseerd door

VMZINC
at **WORK**
PARTNER INSTALLATEUR

VMZINC

Havendoklaan 12b
B 1800 Vilvoorde
tel. +32 (0)2 712 52 11
www.passion.vmpzinc.be

Van klooster tot seminariecentrum

/ ALTIPLAN° architects
/ Bahnhofstraße 4 – 4700 Eupen

Deze restauratie van een geklasseerd klooster uit de 17^e en 18^e eeuw tot seminariecentrum en unieke overnachtingsplek is een mooi voorbeeld van een hedendaagse herbestemming die ons gebouwenpatrimonium ten goede komt. De beredeneerde integratie van technieken was essentieel om binnen het bestaand historisch kader het nodige comfort te bekomen.

Het leegstaande, onbewoonbare en gedeeltelijk door een brand verwoeste klooster had nood aan een integrale opknapbeurt. Het kreeg een nieuwe bestemming die de patrimoniale waarde van het complex maximaal respecteert.

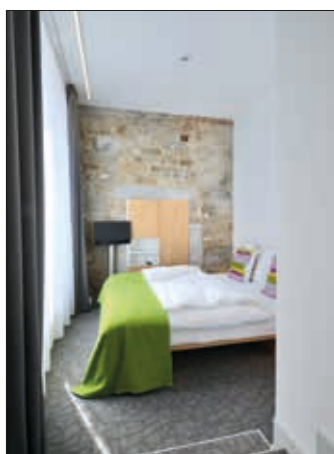
Het klooster en de kapel bevinden zich op de Heidberg, vlakbij het centrum van Eupen en op een steenworp van de Werthplatz. Het geheel bekleeft een totale bruto-oppervlakte van 3.509 m². De site is vanuit het stadscentrum makkelijk te voet te bereiken via de grote treden van de publieke trap van de Heidberg. Het station ligt amper 400 meter verderop.

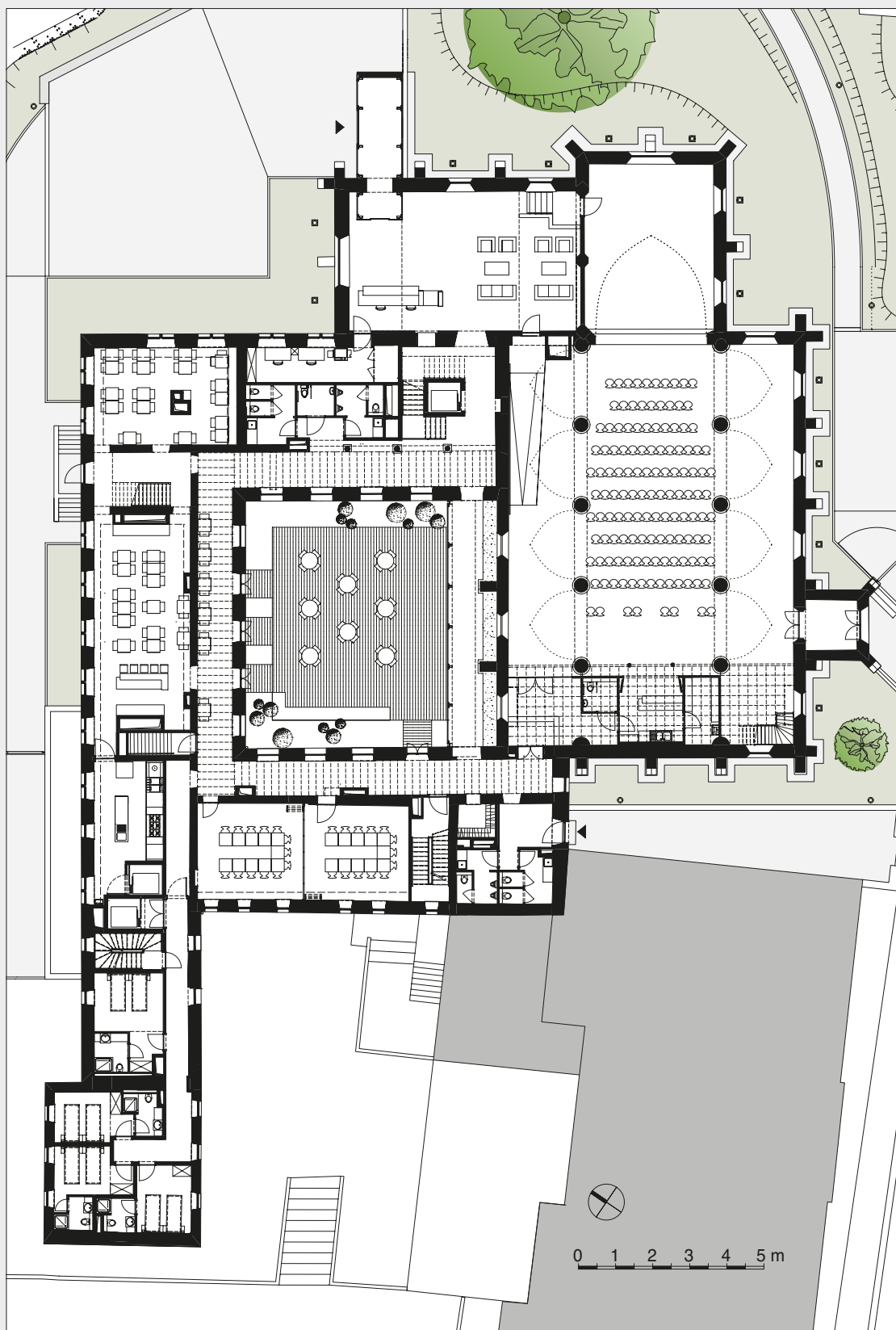
In het seminarie- en overnachtingscentrum draait het niet enkel om colloquia en conferenties. Behalve aan 38 kamers (waaronder een voor andersvaliden) biedt het complex ook plaats aan een restaurant, modulaire polyvalente zalen en creatieve ruimtes die de knappe infrastructuur zowel geschikt maken voor zakelijke bijeenkomsten als voor evenementen of buurtfeesten. De decoratieve inrichting en de

bemeubeling zijn linair en sober opgevat om het unieke karakter van het klooster extra in de verf te zetten.

Grondige studietrajecten met de bevoegde autoriteiten hebben ertoe geleid dat de technische ruimtes, keukens en dienstlokalen optimaal geïntegreerd zijn en dat het oorspronkelijke erfgoed prima tot zijn recht komt. Het multidisciplinaire team zorgde voor een subtiële implementatie van speciale, innovatieve technieken zoals fotovoltaische cellen die instaan voor de lokale productie van elektriciteit, ventilatie met airconditioning die verlucht aan een zeer lage inblaassnelheid en diverse verwarmingssystemen die aangepast zijn aan de verschillende ruimtes. De geavanceerde audiovisuele installatie is ontworpen in samenwerking met akoestische en elektrotechnische experts.

Tot slot omvatte het project ook de inrichting van de omgeving en een parking, de gedeeltelijke restauratie van de ringmuur, de creatie van dienstingangen en de aanleg van een voetgangersweg tussen het klooster en het station van Eupen.

/ Architectenbureau ALTIPLAN[®] architects

rue des Fories 2 – 4020 Luik
tel. +32 (0)4 229 70 00
www.altiplan.eu

/ Medewerkers

Jean-Paul Jamin (architect-bestuurder)
Ralph Schröder (projectdirecteur)
Pierre Brisy (projectleider)

/ Bouwheer

Duitstalige Gemeenschap

/ Aannemers

S.M. Wust/Liégeois (ruwbouw en omgeving)
Galère (afwerking)
Deltha Thermic (verwarming, sanitair, HVAC)
Heinen (elektriciteit)
Kone (liften)

/ Foto's

© Georges De Kinder

archi
tectura.be

De meest gelezen architectuurwebsite
van België: hét forum voor architecten,
ingenieurs en bouwprofessionals

www.architectura.be

 palindroom Redactie**bureau**
VERDRAAI'D GOED IN COMMUNICATIE

Verdraaid goed in communicatie en vertalen

Redactie**bureau** Palindroom volgt op de voet wat er vandaag en morgen speelt in de architectuur en bouwsector in Vlaanderen, Brussel en Wallonië. Met een tweetalige redactie van journalisten en vertalers is Palindroom dan ook dé specialist in vertalingen Nederlands-Frans en Frans-Nederlands rond alles wat met bouw en architectuur te maken heeft. Meer info?

Surf naar www.palindroom.be of mail naar info@palindroom.be.

Bamboehuis

Leven in en met de natuur

/ AST 77 architecten- en ingenieursbureau

/ Beukenlaan – 3110 Rotselaar

hout bois
info

'Respect voor de omgeving' is een understatement in dit bijzondere project. Wonen in het bos was de ultieme droom van de bewoners. Haast alles staat dan ook in het teken van de nauwe band met de omgeving: de intense relatie tussen binnen en buiten (doorzichten, daglicht, openheid), de integratie in de natuurrijke omgeving met specifieke fauna en flora, het eerlijke, duurzame materiaalgebruik en de helling van het terrein die opgenomen is in het huis.

omgeving als geheel. Integratie duidt namelijk op een dynamische combinatie van de verschillende aspecten die betrekking hebben op het algehele ontwerp- en bouwproces. Het wijst op een optimaal samenspel van de situatie, de beheersing van het klimaat door gebouw en installatie en de daarvoor benodigde inzet van grondstoffen in de vorm van materialen en energie.

De woning is opgebouwd als één open, balkvormig geheel met lessenaarsdak waarin volumes en niveaus de verschillende functies en ruimtes organiseren. Elke functie staat steeds in relatie met verschillende andere functies en de omliggende buitenruimte, zodat er geen sprake is van een klassieke, lineaire opsomming. Het zijn net de doorzichten, zowel diagonaal als lateraal, die de woonst opentrekken en ruimtelijk maken. Via een buitentrapp die de bestaande helling volgt kom je terecht bij het eerste raamwerk van het huis. Hier bots je op een balkon met een ingekaderd zicht op het achterliggende bos. In de woning zelf dirigeert een lineaire afdaling je naar de leefruimte, die naadloos aansluit op de tuin. Deze noordelijk georiënteerd architecturale promenade krijgt op de verdieping een zuidelijk georiënteerde tegenhanger die de losgekoppelde slaapkamers verbindt met de badkamer en optimaal gebruik maakt van het ochtendlicht, dat op ingetogen wijze binnenvalt doorheen de boomkruinen. Strategisch gepositioneerde raamopeningen creëren een overvloed aan zichten en perspectieven.

De architecten van AST 77 lieten zich inspireren door het Vertical Home-project van Andrea Branzi en ontwierpen een woning 'als een flexibel maatpak'. Onze architectuur moet een antwoord bieden op de ruimtelijke kwaliteit van zowel de bebouwde als de niet-bebouwde omgeving, luidt het. Duurzaamheid is niet alleen een kwestie van materiaal- of systeemkeuze. Duurzaamheid voor gebouwen met een levensduur van meerdere generaties is in de eerste plaats zorgen voor flexibiliteit en inpassing in de ontwikkeling van de

De woning is opgebouwd uit een houtskeletstructuur en is aan de buitenzijde bekleed met bamboe, een hernieuwbaar, onderhoudsarm materiaal dat bovendien honderd procent recycleerbaar is en prijstechnisch perfect paste in het algemeen concept. Met een K-waarde van 33 en een E-peil van 40 scoort het vrijstaande volume bovendien erg goed op ecologisch vlak. Een lucht-waterwarmtepomp staat in voor de verwarming, terwijl een natuurlijk waterzuiveringssysteem aan de noordoostzijde van het perceel ervoor zorgt dat al het afvalwater op eigen terrein gezuiverd wordt. Het grootste deel van het regenwater wordt dan weer gerecupereerd voor het onderhoud en de spoeling van de wc's.

/ Architectenbureau
**AST 77 architecten-
en ingenieursbureau**
Goossensvest 45 – 3300 Tienen
tel. +32 (0)16 81 10 77
www.ast77.be

/ Medewerkers
Peter Van Impe

/ Bouwheer
Thijs – Peeters

/ Aannemers
Kris Hermans
Bamboe Fencing
Climasolutions
Carl Deckers
Makke dakwerken
Kwadro ramen

/ Foto's
© Steven Massart

Jean-Pierre Vergauwe, advocaat – jp.vergauwe@vergauwe-docq.be – Dit artikel kan tevens geraadpleegd worden op de website www.vergauwe-docq.be.

Voorontwerp haalbaarheidsonderzoek

Het Hof van Beroep in Luik behandelde op 27 maart 2014 een arrest (referentie : Justel F-20140327-17) met betrekking tot de voorbereidende fase van de architectenopdracht. De feiten kunnen als volgt worden samengevat.

In de loop van 2008 geeft het echtpaar G.J aan een architectenbureau de opdracht voor de oprichting van een appartementsgebouw op een terrein te Aarlen. Er werd geen enkele overeenkomst gesloten. De bouwheer ontvangt op 8 september 2009 een ereloonnota met als titel *eerste schijf: voorontwerp* ten bedrage van 13 915,00 € inclusief btw, waarna de bouwheer bij wijze van voorschot een bedrag van 9 000,00 € overschrijft. In februari 2010 vraagt de architect bij de gemeente een stedenbouwkundig attest n° 2 (CU2) aan en op 20 augustus 2010 maakt het College een ongunstig advies over met betrekking tot het project, nadat zij advies had opgevraagd bij de gemachtigd ambtenaar, die tevens een ongunstig advies verleende. Bij schrijven van hun raadsman van 26 oktober 2010 stelt het echtpaar G.J. de architect in gebreke om het betaalde voorschot integraal terug te betalen. Gelet op de weigering van de architect, start de bouwheer een procedure tot terugbetaling van het bedrag van 9 000,00 €, vermeerderd met de intresten. De architect vordert bij tegenvordering de betaling van het saldo van zijn factuur, zijnde een bedrag van 4 915,00 €, vermeerderd met de intresten. De eerste rechter weerhoudt de aansprakelijkheid van de architect, die aan zijn raadgevingsverplichting is tekortgekomen door niet de nodige maatregelen te nemen ter garantie van de haalbaarheid van het project. Hij stelt vast dat de architect niet aantoont dat de bouwheer akkoord was gegaan om zijn voorbereidend werk te vergoeden en verklaart de hoofdvordering, in tegenstelling tot de tegenvordering, bijgevolg gegrond.

De architect tekent hoger beroep aan.

Het Hof herneemt de motivering van de eerste rechter, waar zij stelt dat de raadgevingsplicht de architect verplicht om zijn cliënt te informeren omtrent de haalbaarheid van het project ten opzichte van de stedenbouwkundige voorschriften. Het Hof stelt meer bepaald : *De architect moest bij voorrang, gelet op de aard van het project (oprichting van een appartementsgebouw in een straat waar de stedenbouw bestond uit eengezinswoningen met één of twee verdiepingen), bij de bevoegde gemeentelijke instanties nagaan wat de toepasselijke stedenbouwkundige voorschriften waren om een stedenbouwkundige vergunning te bekomen. Hij moest dan ook, alvorens de opmaak van voorontwerpen, eerst een stedenbouwkundig attest n° 2 aanvragen, met name een officieel document waarin het College en de gemachtigd ambtenaar, op basis van een schets van het project, een advies geven met betrekking tot de haalbaarheid.* Het Hof stelt vast dat de architect tussen mei 2008 en december 2009 een hele reeks plannen opmaakte van het gebouw, die reeds voorontwerpen uitmaakten zonder dat hij voorafgaandelijk bij de Stad Aarlen de nodige inlichtingen had gevraagd met betrekking tot de haalbaarheid van het project. Het Hof meent terecht dat *deze manier van werken foutief is en de vordering tot terugbetaling van de betaalde erelonen voor de opmaak van de nutteloze voorontwerpen rechtvaardigt.*

De architect stelt dat hij effectief de nodige stappen heeft ondernomen met het oog op het bekomen van een CU2, maar het Hof is van oordeel dat de indiening van deze aanvraag in februari 2010, namelijk na de opmaak van de voorontwerpen, laattijdig is. Bovendien merkt het Hof op dat het ontwerp volledig onaangepast was aan de bestaande stedenbouw en dat een nieuw project de oprichting van een eengezinswoning had moeten voorzien, eerder dan een appartementsgebouw. Het Hof nuanceert echter de strenge motivering van de eerste rechter, door te erkennen dat

de bouwheer, zonder de fout van de architect, deze laatste had moeten vergoeden voor de prestaties nodig voor de indiening van een aanvraag tot het bekomen van een CU2. Er werd inderdaad geen enkel contract ondertekend tussen de architect en zijn cliënt, maar *er zijn sowieso architectenprestaties voorafgaandelijk aan de vastlegging van de opdracht en de ondertekening van een overeenkomst. Wanneer de relaties precontractueel van aard zijn gebleven, dan begaat de architect geen contractuele tekortkoming indien hij geen schriftelijke overeenkomst door zijn cliënt liet ondertekenen en is het toegestaan dat hij door ieder rechtsmiddel het bestaan van deze voorovereenkomst aantoont.*

Dit leunt aan bij de vaste rechtspraak en rechtsleer dienaangaande. De voorbereidende prestaties van de architect geven in principe recht op een vergoeding.

Het Hof verwijst naar artikel 150 van het CWATUPE dat stelt dat *de aanvraag van het attest n° 2 bevat een uiteenzetting van het project in grafische of letterlijke vorm, alsook dat de eventuele aanvraag moet gehoord worden door het college van burgemeester en schepenen en de gemachtigd ambtenaar.* Het Hof voegt toe dat *de bijlage 35, model van de aanvraag CU2, een reeks documenten oplijst die kunnen worden toegevoegd en die voornamelijk betrekking hebben op een representatieve schets van de voorziene werken en foto's van de buurt.* Het Hof is van oordeel dat het werk voor de opmaak van de schets en de studie op basis van het bovenstaande *ex aequo et bono* kan worden vastgelegd op 1 000,00 € exclusief BTW.

Dit bedrag wordt toegekend aan de architect, die voor het overige veroordeeld wordt tot terugbetaling van de onterecht ontvangen erelonen.

Wat moet u onthouden?

Bij gebrek aan voorafgaandelijke noodzakelijke informatie heeft de architect zijn cliënt meegesleurd in een rampscenario. Wat de realisatie van een vastgoedproject had moeten zijn, is in mineur geëindigd. Nochtans had het zeer gemakkelijk en praktisch geweest voor de architect om de gemeentelijke administratie te consulteren voor enige andere prestatie. Deze demarche – vanzelfsprekend tegen vergoeding – had aan de architect de kans kunnen geven om zijn cliënten ten gepaste tijde te informeren en op die manier veel energie te besparen. We kunnen aan de architect dan ook enkel aanraden om zijn opdracht per fase uit te voeren: vooreerst de opmaak van de haalbaarheidsstudie omtrent het stedenbouwkundige plan, maar ook reeds het bespreken van de financiële verplichtingen en de uitvoeringstermijn. Dit kan eventueel bevestigd worden in een haalbaarheidsovereenkomst of, indien de partijen beslissen om zich onmiddellijk te verbinden door een overeenkomst met betrekking tot een volledige architectenopdracht, dan kan deze overeenkomst een clause bevatten die bepaalt dat de architect de preliminaire fase van de opdracht aanvat en elke partij zich aan elke verdere verbintenis kan onttrekken, op voorwaarde dat de bouwheer de verrichte prestaties in het kader van deze preliminaire fase, zoals het voorontwerp, vergoedt. Dit is onder meer het geval wanneer de opgevraagde bestekken meer dan 15 % afwijken van de door de architect gegeven ramingen.

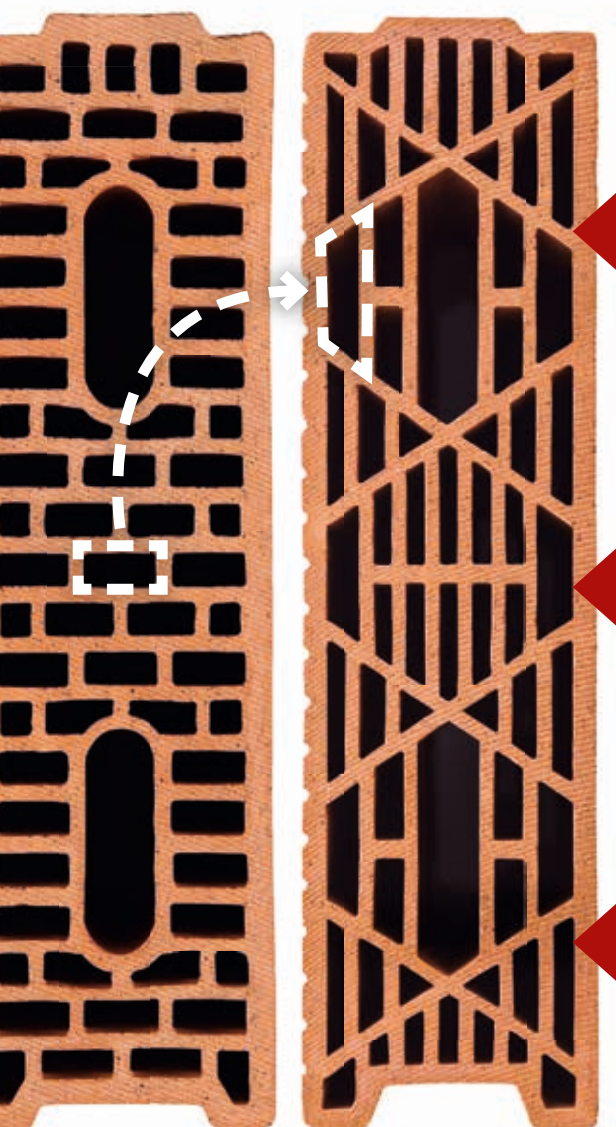
In dat geval kunnen de partijen ofwel overwegen om het project te herzien, dan wel ervan af te stappen zonder enige andere verplichting voor de bouwheer dan de betaling van het voorontwerp.

Deze soepelheid geeft eveneens meer vrijheid aan iedere partij.

nieuw

PLS *Lambda*

Porotherm Lijm-Systeem

1. Sterk & isolerend

De perfecte combinatie

$$\lambda_{ui} = 0,185 \text{ W/mK}$$

$$f_{\text{mean}} \geq 10 \text{ N/mm}^2$$

2. De 'rode' bouwknopenoplossing

Het verlijmd metselwerk
behoort tot de isolatieschil

De budgetvriendelijke oplossing

3. Hoger rendement

Sneller, eenvoudiger, goedkoper

De grote omwenteling
90°

'Een budgetvriendelijke oplossing voor de meeste bouwknopen'

Voor het optrekken van binnenmuren vormt verlijmen een volmaakt alternatief voor metselen. Wielfaert architecten kiest al sinds lang voor het Porotherm Lijm-Systeem.

Geen tussengevoegde isolerende delen nodig:
"Met zijn lambdawaarde kleiner dan 0,20 W/mK biedt deze binnenmuursteen een budgetvriendelijke oplossing voor de meeste bouwknopen. Ter hoogte van de funderingsaanzet kunnen tussen-

gevoegde isolerende delen vermeden worden, wat zowel het ontwerpen als de werfcontrole vergemakkelijkt. Ook de EPB-aangifte verloopt een stuk eenvoudiger.

Het is dus uitkijken naar PLS *Lambda*."

Tim Wielfaert
Wielfaert architecten

Wienerberger
Building Material Solutions

www.porotherm.be

Art & Build, een bedrijfscultuur ten dienste van kunst en techniek

Het bureau Art & Build geniet een goede reputatie in het architectenmilieu. Tase ontmoette één van de vennoten, David Roulin, samen met CAD Managar Sébastien Soupart voor een onverwacht doch boeiend gesprek. Veel leesplezier!

Kunnen jullie het bureau allereerst even in een paar woorden omschrijven?

Art & Build werd opgericht in 1989 met als oogmerk een steevaste koppeling van creativiteit en bouwexpertise, gericht op de creatie van een leefomgeving die bijdraagt tot individuele en collectieve ontplooiing. Het bureau telt een honderdtal medewerkers. 40 % van de omzet wordt gerealiseerd in het buitenland, vooral in Frankrijk en Luxemburg. De knowhow en de 'architecturale productie' zijn geconcentreerd in Brussel, maar de satellietkantoren en onze lokale partners nemen de uitvoering waar van onze projecten.

Wat maakt jullie bureau zo aantrekkelijk voor klanten en medewerkers?

Klanten appreciëren ons vermogen om het overleg tussen alle betrokken partijen te stroomlijnen, ieders ambities te verenigen en onderzoek en ontwikkeling tot het uiterste te drijven. Onze onderneming garandeert zowel een brede expertise in verscheidene domeinen als een optimaal reactievermogen. Het is de gemeenschappelijke basis van al onze projecten, mogelijk gemaakt door een trouwe, enthousiaste ploeg die functioneert in een geest van samenhang en collegialiteit.

Kunnen jullie de bedrijfscultuur van Art & Build toelichten?

Allereerst heerst er een cultuur van autonomie en verantwoordelijkheidszin, en dat in een ontspannen sfeer, wat de creativiteit en dus ook de kwaliteit ten goede komt. Daarnaast koesteren we een cultuur van overleg en samenwerking, waarin ieders competenties en kennis een toegevoegde waarde betekenen. De teams van experts – in ziekenhuisprojecten, in duurzame ontwikkeling, in BIM, ... – voeden al onze projecten op een gelijkwaardige manier. Het is deze benadering die ons in staat stelt om een vijftigtal projecten tegelijk te beheren zonder dat onze initiële bedrijfsfilosofie op het spel komt te staan.

U had het al even over BIM. Hoe kijkt jullie bureau daar tegenaan?

De ooit zo onbereikbare droom om alle gegevens met betrekking tot een gebouw te bundelen in één informaticamodel wordt vandaag realiteit. «Een gebouw als een kat met negen levens» is een uitspraak die deze realiteit uitstekend samenvat: elke levensfase van een constructie begeleiden, van ontwerp tot sloop, inclusief verandering

van bestemming of eigenaar. Het informaticamodel van een gebouw garandeert een doordacht beheer en een duurzame toekomst.

Zo zijn we in 2007 van AutoCAD® overgeschakeld op Autodesk® Revit®. Vandaag worden al onze projecten vanaf de bouwvraag met Revit® gerealiseerd. Zonder een dergelijk performant pakket zouden we nooit zo kort op de bal kunnen spelen of voortdurend wijzigingen kunnen doorvoeren zoals in projecten als Docks Brussel. Dankzij Revit hebben we het risico op fouten aanzienlijk kunnen reduceren en produceren we meer met minder personen. Het is belangrijk om aan te stippen dat een bewuste beslissing van de vennoten nodig was om deze omwenteling mogelijk te maken.

Hebben jullie al in BIM kunnen samenwerken met studiebureaus of aannemers?

Nog niet genoeg. Wij hebben er alvast helemaal geen moeite mee om ons Revit-model te delen. Onze know-how zit niet vervat in een bestand. Integendeel, we hebben alles te winnen bij een BIMsamenwerking met studiebureaus. Desondanks zijn er nog maar weinig ingenieurs die een globalere aanpak hanteren, gefocust als ze zijn op de rentabiliteit van hun eigen prestaties. Er is op dit vlak nog heel wat sensibilisering nodig.

Zijn jullie begeleid bij de overstap naar BIM?

Ja, en dat is onontbeerlijk gebleken. Gezien de natuurlijke terughoudendheid jegens verandering heb je het in het begin hoe dan ook lastig. Wij hebben gekozen voor een partnership met Tase omdat ze bedreven zijn in BIM-architectuur en omdat ze in staat zijn ons te begeleiden en op te leiden, ook in geavanceerde aspecten. Het is een vertrouwensrelatie die stoelt op een langtermijnsamenwerking.

> TASE SOLUTIONS

Av. Col. Picquart 51-53

B 1030 Bruxelles

Tel. +32 (0)2 247 92 05

cad@tase.be – bim@tase.be

www.tase.be

Easy-Form®

Ervaar de snelheid van efficiëntie in de behandeling van wand- en schouwaansluitingen.

De binnenband van gekroesd aluminium is tot **60% uitrekbaar** en laat toe om Easy-Form in één vlotte beweging over de hele lengte van de dakhelling te plaatsen.

Zeer licht van gewicht voor een beduidend hoger plaatsingscomfort.

De onderzijde is voorzien van een butyleen laag die garant staat voor een **totale en extra-efficiënte hechting** tegen elk constructiemateriaal.

De **extreem soepele** zijkanten verzekeren een makkelijke en precieze verwerking en zijn **hyperresistent tegen scheuren**.

Beschikbaar in **verschillende kleuren**.

Vraag meer informatie bij uw lokale verdeler of bel ons voor meer inlichtingen!

 087/56.10.56

KLOBER

La Cité Miroir

Ondergedompeld in een bad vol historiek

/ Triangle Architectes et Bureau d'études Pierre Beugnier et associés s.a.
/ place Xavier-Neujean 22 – 4000 Luik

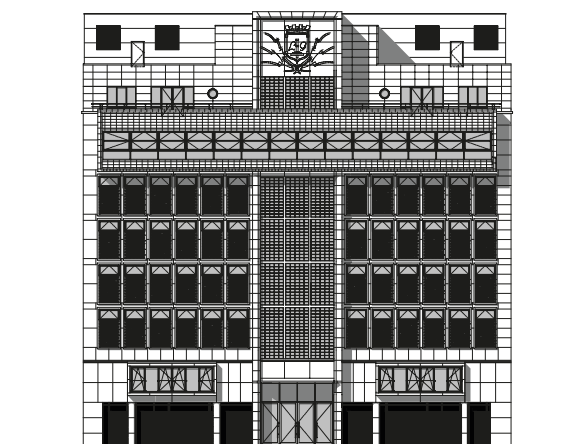
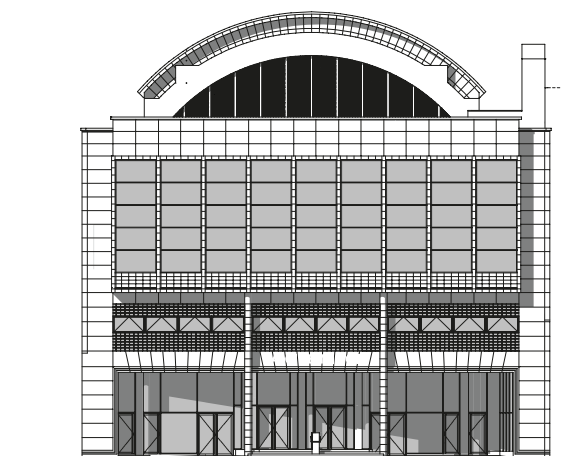
De renovatie van de oude baden en thermen van La Sauvenière, geconstrueerd in de stijl van een passagiersschip op basis van de plannen van architect Georges Dedoyard en in onbruik sinds 2000, grensde aan het onmogelijke. Het project had tot doel om in dit gebouw een toneelzaal en een expositieruimte in te richten, evenals alle benodigde infrastructuur en extra ruimtes. De herinnering aan de originele architectuur en de oorspronkelijke functie van het complex is prominent aanwezig.

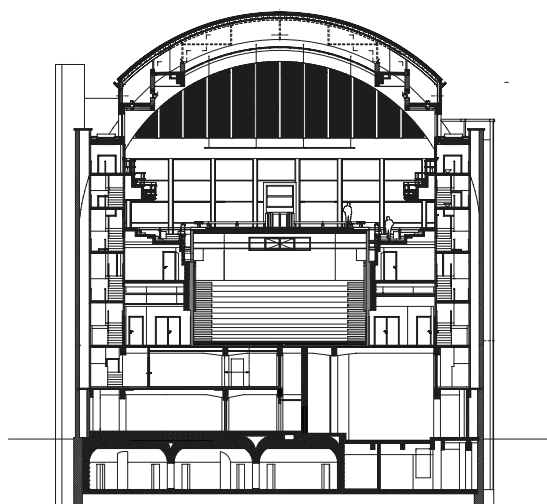
De haalbaarheidsstudie uit 2005, die uitblonk door haar nauwkeurigheid en haar respect voor het intrinsieke karakter van het gebouw, overtuigde alle betrokken partijen om over te gaan tot een grondige renovatie en een gedeeltelijke classificatie als Waals monument. Dit bracht een radicale functieverandering met zich mee. Het gebouw is getransformeerd tot een cultureel bolwerk en is uitgerust met de meest recente snufjes op het vlak van isolatie, verwarming en verlichting.

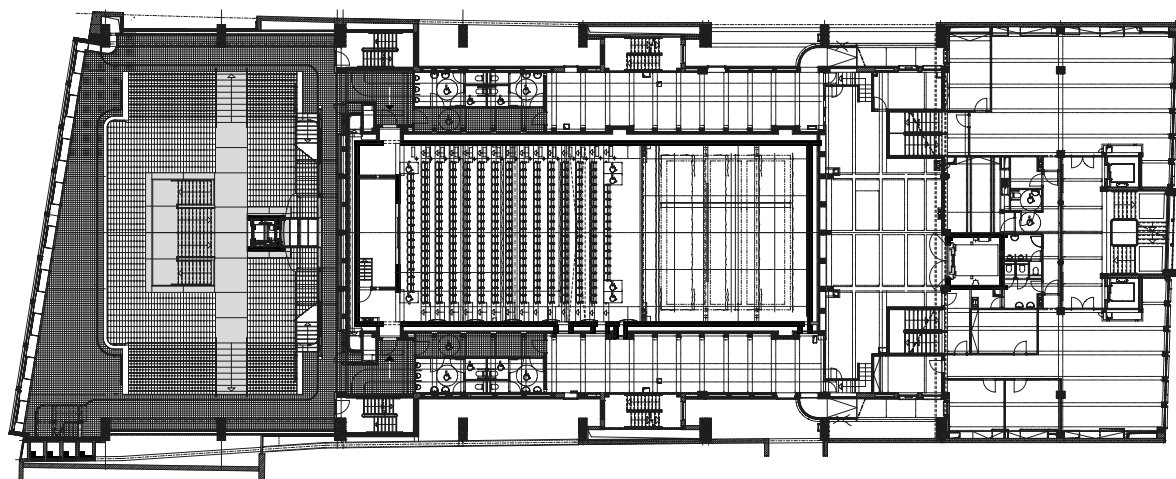
De zwembaden van weleer fungeren voortaan als tentoonstellings- en evenementenruimtes. Het beroemde lichtgewelf uit Val-Saint-Lambert-glas, dat in 1959 gesloopt werd uit veiligheidsoverwegingen en dat sindsdien aan het zicht onttrokken werd door een vals plafond, is in ere hersteld. Het zenitaal licht is opnieuw rijkelijk aanwezig.

Het grote hoofdbad maakte plaats voor een toneelzaal met 285 plaatsen, een technisch huzarenstukje. Het kleine bad op de derde verdieping, bereikbaar via een lift of trappen aan de zijde van de Place Xavier Neujean, vormt de nieuwe publieke toegang van het Cité Miroir-complex.

Het herstel en de opwaardering van dit fabuleus staaltje architecturaal erfgoed was een uitdagende oefening die een uitgebreide kennis van het originele ontwerp en zijn beperkingen vereiste, om ze zo uiteindelijk te kunnen gebruiken als grondslag voor de vernieuwingsoperatie en de broodnodige aanpassing aan de hedendaagse normen.

3e étage

/ Architectenbureau Triangle Architectes SCRL

rue de l'Église 54 – 4032 Chénée

tel. +32 (0)4 380 17 22

www.triangle-architectes.be

/ Medewerkers

Fabian Gérardy, Pascal Jacques en Thierry Moxhet

/ Algemene coördinatie

Bureau d'études Pierre Beugnier et associés s.a.

/ Algemene coördinatie

MNEMA ASBL

/ Veiligheids- en gezondheidscoördinatie

PCS SPRL

/ Stabiliteit

Cerfontaine Constructions SPRL

/ Technieken

BICE SCRL

/ Entreprises

SM Duchêne-Valens (sloopwerken, ruwbouw, afwerking)

D-Fl SA (verwarming en ventilatie)

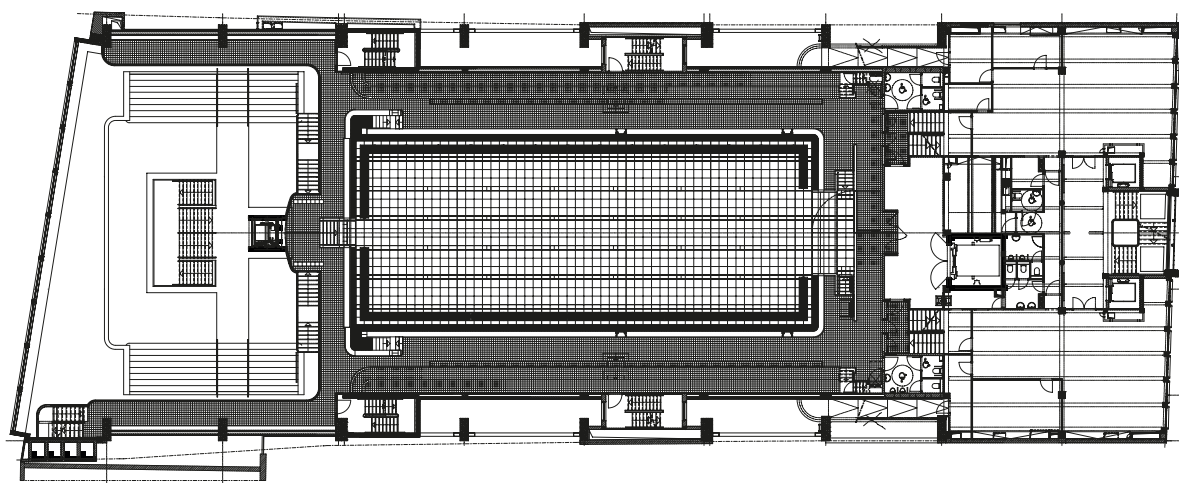
Henri Dethier SA (sanitair en brandveiligheid)

M. Klinkenberg SA (elektriciteit en verlichting)

Kone Belgium SA (hijsmaterieel)

/ Foto's

© MNEMA ASBL (1, 2) – © J.L. Massart (3)

4e étage

Hennepblok eindelijk in België beschikbaar

Het product werd de voorbije vier maanden in meer dan 75 projecten gebruikt, en al de betrokken architecten en aannemers zijn geneigd dit experiment te herhalen. Hennepblokken zijn zowel geschikt voor nieuwbouw als renovatie, ze zijn gemakkelijk en snel te plaatsen en garanderen een interessante energetische prestatie.

Vandaag vergeet men snel dat een woning eerst de persoon die daar woont moet dienen. De som van de gebruikte producten en technische toepassingen komt niet overeen met de begrippen van thermisch, hydraulisch en akoestisch comfort van een persoon zonder over de sanitaire problemen te spreken...

Hennep beton, een vergeten product op Belgisch gebied

Sinds bijna 30 jaar heeft het mengsel van kalk en hennep zich op de bouwmarkt bewezen. Het was tijd om er ook in onze regio van te kunnen beginnen genieten via een ontwikkeld en gecertificeerd product.

De lancering van de hennepindustrie begon in 2007 door het bedrijf ChanvrEco, dat samen met een vijftigtal ondernemingen die hun cultuur wilden diversifiëren een bond oprichtte. Zeer snel werden een paar honderd ton vezels geproduceerd voor toepassingen in de bouw.

De regulerende eigenschap van het product is gekoppeld aan zijn driedimensionale porositeit: die van hennep, die van kalk en die van de interkristallijne ruimtes. Dit complexe netwerk heeft het vermogen om hitte, luchtvochtigheid en akoestische golven op te vangen.

Een lage thermische geleidbaarheid?

Men zou kunnen denken dat de lage thermische geleidbaarheid van hennep beton (0,067w / m K) tegen hem zal spelen, maar het is nodig aan te nemen dat deze waarde voor een 12 cm dikke pas wordt bereikt na meer dan 48 uur. Deze waarde wordt daarom bijna nooit in de praktijk bereikt. Talrijke onderzoeksprogramma's proberen dit fenomeen adequaat te simuleren om ermee rekening te houden in de berekening software.

Voor meer informatie is het mogelijk de fabriek in Fernelmont op afspraak te bezoeken, net als werven over het hele land. Voor 2015 zijn er in ons land immers niet minder dan 250 werven aangekondigd.

Twee jonge ondernemers richten hennepblokkenfabriek in Wallonië op

Drie jaar na de ondertekening bij de notaris voor de creatie van IsoHemp, werd in oktober 2014 een volledig geautomatiseerde industriële lijn geopend in het industriegebied Fernelmont in de provincie Namen.

Het is een ruime investering omdat één activa van bijna 2 miljoen euro nodig was. Het bedrijf kreeg een duwtje in de rug van de regio om de start van het project te versnellen.

We gingen door drie verschillende periodes: een jaar van productontwikkeling, een jaar van ontwikkeling van de industriële installaties en een jaar van installatie en inbedrijfstelling, luidt het.

Vandaag produceert de fabriek meer dan 250 m² per dag om te kunnen beantwoorden aan de grote vraag. Het product wordt immers al door een zestigtal verdelers verkocht in België, Frankrijk en Luxemburg.

ISOHEMP
HERSTELLER VAN HENNEP-BLOKKEN

> IsoHemp
rue du Grand Champ 18
5380 Fernelmont
tel. +32 (0)81 39 00 13
info@isohemp.be
www.isohemp.be

DE 5 BELANGRIJKSTEN TOEPASSINGEN VAN HENNEP BLOKKEN

MADE IN
BELGIUM

ISOHEMP

HERSTELLER VAN HENNEP BLOKKEN

+32 (0) 81 39 00 13

www.iso hemp.be

info@iso hemp.be

BUITEN- ISOLATIE VAN DRAGENDE MUREN

- ▶ Thermische regeling van dag/nacht- cyclus
- ▶ Goede basis voor alle afwerkingen
- ▶ Eenvoudige implementatie

THERMISCH OMHULSEL VOOR DRAGEND HOUTSKELET

- ▶ Omhulsel met sterke traagheid
- ▶ Sterk verbeterd akoestiek

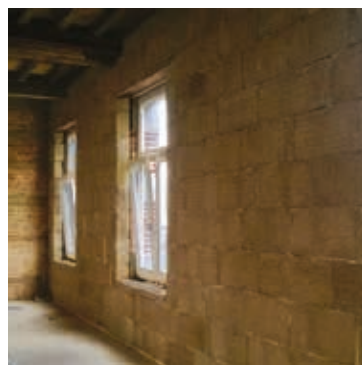

BINNEN METSELWERK

- ▶ Interessante akoestische prestaties
- ▶ Snelle implementatie
- ▶ Vele esthetische afwerkingen mogelijk

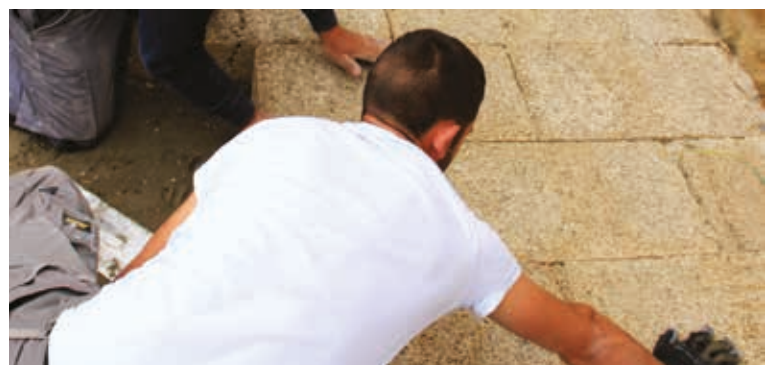
BINNEN ISOLATIE VAN OUDE MUREN

- ▶ Behoudt de traagheid van het gebouw
- ▶ Vochtigheid regulerend
- ▶ Slagvastheid

VLOERISOLATIE

- ▶ Bevestiging van vloerverwarming
- ▶ Goede grip voor de dekvloer
- ▶ Installatiegemak

BEL ONS VOOR
EVENTUELE VRAGEN OF
WERFBEZOEKEN

Comfort op school

Goed, maar we kunnen beter...

Als onderdeel van de richtlijn van de Europese Commissie inzake energie-efficiëntie zal de renovatie van Europese schoolgebouwen voortaan hoog op de agenda staan. Om het comfort van de leerlingen en de kwaliteit van het onderwijs te garanderen, moeten zulke renovatieprojecten hoger mikken dan enkel de beginselen van de URE en criteria met betrekking tot thermisch, visueel, ademhalings- en akoestisch comfort integreren. Een woordje uitleg van Sophie Trachte*, Senior Researcher van de onderzoekscel Architectuur en Klimaat van de UCL en lid van het team internationale experts dat zich buigt over de studie «Duurzame renovatie van schoolgebouwen».

Het is ontegensprekelijk! Als poort naar de echte wereld, bron van kennis en motor van de sociale ontwikkeling van leerlingen is de school een van de essentiële broeiplaatsen van de samenleving van morgen. Om deze rol met verve te kunnen vervullen, moeten schoolgebouwen voortaan gerenoveerd worden met het oog op de creatie van kwalitatieve en comfortabele leer- en onderwijsomgevingen. Een lang verhaal!

In vergelijking met administratieve gebouwen of kantoorcomplexen hebben scholen heel andere eigenschappen. Ze worden slechts vier à vijf dagen per week gebruikt, van 8u's ochtends tot 15 à 16u. Bepaalde ruimtes zoals bibliotheken, refecties, studiezalen en de kinderopvang hebben zelfs nog lagere bezettingsgraden van slechts enkele uren per dag. Anderzijds groeperen schoolgebouwen een groot aantal functies en krijgen ze relatief veel volk over de vloer: van enkele honderden tot zelfs meerdere duizenden leerlingen. «Als een bureauruimte, volgens de Europese normen, een gemiddelde oppervlakte van 12 à 15 m² per gebruiker moet hebben, beschikt elke leerling gemiddeld over 3 m²», verduidelijkt Sophie Trachte.

Renoveren? Ja, maar...

De tijd dringt! De Europese Commissie heeft het vandaag gemunt op het bonte, vaak (ver)oude(rde), en energetisch niet-performante scholenpatrimonium in Europa (meer bepaald via de richtlijn van juni 2011 inzake energie-efficiëntie). «Een groot deel van de functioneringskosten van scholen in Centraal- en Noord-Europa gaat effectief naar de verwarming van lokalen en het onderhoud van gebouwen», legt Sophie Trachte uit. Tegelijk de energie- en de onderhoudskosten reduceren, is dus een van de voornaamste doelen van elk schoolrenovatieproject. Maar dan blijft er echter nog een groot probleem over: **ventilatie en luchtkwaliteit in klaslokalen**.

Drie belangrijke prioriteiten

«Om zowel de kwaliteit van het onderwijs als de kwaliteit van het leerproces te stimuleren, moeten er – behalve energetische prestatie – bij elke renovatie drie criteria in acht genomen worden», aldus Trachte. «Het gaat om ademhalingscomfort, akoestisch comfort en visueel comfort. Wanneer men de schil van een schoolgebouw isoleert en het schrijnwerk vervangt, is nadenken over luchtkwaliteit en -verversing in de klassen onontbeerlijk. Om een ongezond gebouw te vermijden, een syndroom dat courant voorkomt in kantoorgebouwen en dat ook in scholen de kop opsteekt, moet je ook rekening houden met de verlichting. Door te overleggen met de Waalse energie-educatiefacilitatoren hebben we gemerkt dat er zich op dat vlak grote problemen voordoen.»

Tal van vragen in de gids Duurzame renovatie van schoolgebouwen

<http://energie.wallonie.be/fr/nouveau-le-guide-de-la-renovation-soutenable-des-batiments-scolaires.html?IDD=100375&IDC=6302>

Visueel comfort

In een klaslokaal zorgen een gelijkmatige verdeling van het licht, uniforme verlichting en contact met de buitenwereld ervoor dat leerlingen niet te maken krijgen met onophoudelijke en vermoeiende aanpassingen van de oogfuncties.

NATUURLIJK LICHT

De 'spectrale' kwaliteit van natuurlijk licht, haar variabiliteit en haar nuances leiden tot een optimale perceptie van vormen en kleuren. Natuurlijk licht is dan ook essentieel voor het visueel comfort en de leerkwaliteit bij jongeren. Om dat broodnodige visueel comfort te bestendigen, moet natuurlijk licht (daglicht) minstens 50 of 60 % van de totale hoeveelheid beschikbaar licht uitmaken. Om optimaal te profiteren van deze waardevolle en toch kostenloze bron van licht, moet je erop toezien dat ramen niet verduisterd worden door objecten, affiches of gordijnen.

ARTIFICIEEL LICHT

Artificieel licht moet beschouwd worden als een aanvulling op natuurlijk licht. Het blijkt nodig in sommige periodes van het jaar, en dus moet het gebruik ervan geoptimaliseerd worden met het oog op een beperking van hun werking, een bevordering van het visueel comfort en de optimalisatie van de energetische prestatie, zowel via de specifieke keuze en implementatie van lampen als via onze concrete omgang met het kunstmatig licht. Vandaar dat je bij de installatie van kunstmatig licht rekening moet houden met een reeks eisen:

- Voldoende verlichting in het lokaal, ter hoogte van de lessenaars en aan het bord
- Uniforme verlichting ter hoogte van de lessenaars
- Geen (directe of indirecte) verblinding, reflectie of schaduw
- Toereikende weergave van kleuren

Om vroegtijdige vermoeidheid en concentratieproblemen bij leerlingen te vermijden, is het aangeraden om bij voorkeur lampen met een kleurweergave-index hoger dan 80 en een kleurtemperatuur tussen 2.500 en 5.000 K te gebruiken. Zo benader je de kleurweergave-index van natuurlijk licht (100).

Streef je naar een rationeel energieverbruik, dan moet je het kunstmatig licht in een klaslokaal opdelen in verschillende zones: de ramen, het bord en de gang. Deze zonering laat – in functie van de daglichtinval – een zekere flexibiliteit toe qua gebruik (moduleerbare verlichting).

Ademhalingscomfort

Volgende voorzorgsmaatregelen zijn cruciaal om de binnenluchtkwaliteit in de klas en het ademhalingscomfort van leerlingen en leerkrachten te garanderen:

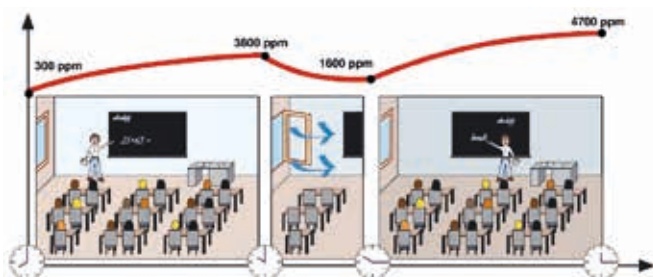
Verblinding – Afbeelding: Catherine Massart – Coralie Cauwerts

- vermijden dat er gerookt wordt in de klassen
- zorgen voor een toereikende luchtverversing om het CO₂-gehalte rond 1000 ppm³, oftewel 0,10 % CO₂ per m³ lucht, te houden
- elke vorm van vocht vermijden die vatbaar is voor de creatie van schimmels of andere pathogene (ziekte)kiemen
- vermijden dat leerlingen en leerkrachten zich in de nabijheid van meubels en afwerkingsmaterialen begeven die toxische elementen zoals chemische pol-luenten, fijne partikels, VOC's¹ of vezels bevatten

Enkele eenvoudige handelingen kunnen de luchtkwaliteit in klaslokalen en andere schoolruimtes sterk bevorderen:

- regelmatig de ramen openen om het klaslokaal te verluchten
- nauwlettend toekijken op de aanwezigheid van kleine huisdieren in de klassen, zeker in de kleuterklasjes (konijnen, hamsters, muizen, ...)
- schoonmaakproducten gebruiken die weinig (toxische) walmen uitstoten
- de klaslokalen regelmatig schoonmaken of schrobben om stofophoping tegen te gaan
- doordacht gebruikmaken van zogenaamde knutselproducten (lijm, vernis, verf, ...) en een specifieke ruimte voorzien om ze te stockeren.

In Wallonië is het openen van de ramen vaak de enige vorm van ventilatie die in klaslokalen toegepast wordt. Aangezien het luchtverversingsgehalte in de klas zelfs na een kwartier met geopende ramen ontoereikend blijft, blijkt dit evenwel weinig zoden aan de dijk te brengen.

Voorbeeld van de evolutie van het CO₂-gehalte in een klaslokaal: klas van 25 leerlingen, twee uur les -> een kwartier pauze -> twee uur les

Case waarbij « geen enkel ventilatiesysteem geïnstalleerd is », instroom: 0.2 Vol/h tijdens de lessen en 4 Vol/h tijdens de pauze.

Bron: CETIAT, Ventilation performante dans les écoles – 2001

Akoestisch comfort

Het akoestisch comfort in een klas hangt af van twee factoren: het (akoestische) isolatiepeil en de mate van 'akoestische correctie'.

- Akoestische isolatie beschermt de gebruikers van een klaslokaal tegen het (externe) omgevingsgeluid en het geluid dat binnenin het gebouw geproduceerd wordt (geroezemoes en interne omgevingsgeluiden, geluid dat voortkomt uit een bepaalde impact in de aanpalende lokalen, geluid dat geproduceerd wordt door het gebruik van een bepaald gereedschap).
- Akoestische correctie impliceert dat de weerkaatsing van het geluid (galm) op een harmonieuze manier gecorrigeerd wordt

Akoestische ISOLATIE

Om de overdracht van geluiden doorheen muren en wanden terug te dringen, wordt meestal het 'massa-veer-massa'-principe toegepast. Dit houdt in dat er wanden geplaatst worden die bestaan uit drie lagen met verschillende eigenschappen (vooral qua densiteit), zodat een maximum aan frequenties en golf-lengtes geabsorbeerd of opgevangen wordt.

Akoestische CORRECTIE

Wanneer een leerkracht doceert in een klaslokaal, hoort een leerling een menging van het geluid dat rechtstreeks door de leerkracht geproduceerd wordt en verscheidene weerkaatsingen van dat geluid op verschillende oppervlakken.

Een te lange of te korte weerkaatsingstijd zal de verstaanbaarheid van de leerkracht negatief beïnvloeden. Het is dan ook belangrijk om het absorptie- en reflectievermogen van muren, plafonds en vloeren in de hand te houden via het aanpassen van hun textuur, reliëf, geometrie en bekleding. Idealiter worden gladde wanden die het geluid weerkaatsen (bepleisterde muren) afgewisseld met absorberende wanden (geperforeerde tussenwanden met isolatie). Om een ping-pongeffect tussen twee gelijkaardige reflecterende muren te vermijden, moet je op een van beiden een geluidsabsorberend materiaal aanbrengen.

Geluidsabsorberende panelen – © Acoustissimo Akoestische panelen – © www.ardal.fr

¹ Primaire VOC-emissies komen voort uit behandelde materialen en bevatten een verhoogde concentratie pollutanten. Deze concentratie bot na zes maanden evenwel grotendeels af, om uiteindelijk volledig te verdwijnen. Secundaire VOC-emissies, die ontstaan door variaties qua temperatuur, vochtgehalte of chemische textuur van afwerkings- en onderhoudsproducten, nemen daarentegen toe met de tijd en blijven lang doorwerken.

Oude pastorie wordt hedendaagse crèche

/ Atelier 4D

/ rue Saint Léger – 5170 Lustin

De oude pastorie van het dorp Lustin onderging een heuse transformatie. Ze werd uitgebreid met een langwerpig volume en gaat voortaan door het leven als een crèche voor twee groepen van twaalf kinderen.

Vermits het bestaande gebouw niet aangepast was aan de beoogde functie werd het volledig verbouwd, gereorganiseerd en vergroot via de realisatie van een uitbreiding. Op het gelijkvloers bevinden zich het onthaal, het gedeelte voor kinderen van nul tot drie jaar, de eetruimte, de berging en de administratieve diensten. De afdeling voor kinderen tot twaalf maanden is ingericht op het verdiepniveau.

De nieuwe constructie profileert zich als een autonoom, beglaasd volume dat als het ware in het bestaande stenen gebouw glijdt. Deze verwevenheid leidt tot een diversificatie van de overgangen, een ontwikkeling van de perspectieven en een uitbreiding van de ruimte. De resoluut hedendaagse uitstraling van de extensie geeft aanleiding tot een visuele dialoog tussen de twee types architectuur.

De uitbreiding, die zich met haar open structuur sterk richt naar de omgeving, bestaat uit een afwisseling van transparante en gezandstraalde ramen. Dit om het onderscheid tussen binnen en buiten zo klein mogelijk te maken.

Het meubilair is op maat ontworpen en leent zich perfect tot de vormen van gebruik die eigen zijn aan een crèche. De kleuren vervolledigen de architecturale compositie door eveneens te fungeren als signalisatie.

/ **Architectenbureau Atelier 4D** SPRL
avenue Albert 1er – 5000 Namen
tel. +32 81 21 48 20 – www.atelier4d.be

/ **Medewerkster**
Virginie Pigeon

/ **Bouwheer**
Gemeente Profondeville

/ **Stabiliteit**
INASEP

/ **Aannemer**
Entreprise Taviet

/ **Aannemer**
© Julien Forthomme

agend**A**rchitecture.be

The first reference agenda for architects in Belgium

SEMINARIES | OPLEIDINGEN | CULTUUR

NETWORKING | COLLOQUIA

CONFERENTIES | INHULDIGINGEN

CASE STUDIES | BEURZEN

REIZEN | DEBATTEN

www.agendarchitecture.be

Uw partner in passieve brandbescherming voor gebouwen.

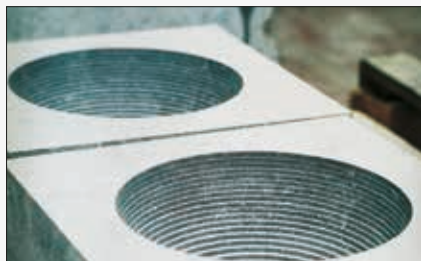
Promat biedt efficiënte en eenvoudig te plaatsen oplossingen voor brandveilige compartimentering, passieve brandbescherming van draagstructuren, technische installaties en het afdichten van doorvoeringen. Daarnaast zijn er ook architectonische oplossingen met brandwerend glas en glazen brandwerende deuren 'op maat'.

Promat International NV

Bormstraat 24, 2830 Tiselt | T 015 71 33 51 | F 015 71 82 29 | info@promat.be | www.promat.be

Culturele bescherming en mondialisering...

Aarschot

Toen de gereputeerde Britse architect Sir Norman Foster in het begin van de jaren 90 uitverkoren werd om de Reichstag te renoveren, kwam hij op de proppen met een gedurfd project, vandaag de dag unaniem bewonderd en alom gekend vanwege de innovatieve koepelconstructie. De binnenvloeren waren oorspronkelijk voorzien in Franse steen, maar de energieke interventie van de publieke bouwheer heeft ervoor gezorgd dat ze uiteindelijk uitgevoerd zijn in kalksteen uit de Zwabische Jura. Niet veel later werd hetzelfde architectenbureau gevraagd om het British Museum in Londen uit te breiden en te moderniseren – en dan meer bepaald de voortaan erg beroemde Queen Elizabeth II Great Court met haar mooi glazen dak. Ook hier waren er initieel vloeren in Bourgogne-stenen voorzien – het welbekende 'Louvre-effect', naar aanleiding van de algemene erkenning voor dit gamma beige materialen onder de Pei-piramide... Maar de Britse autoriteiten legden het gebruik van Portland-steen op, en zo geschiedde! Enige tijd nadien (2001) vormde het bureau A2RC bij ons, op een iets bescheidenere schaal, het oude Hôtel de Ligne op de Koningstraat in Brussel om tot het parlement van de Franse Gemeenschap. Wanneer je het gebouw mag bezoeken, bijvoorbeeld op de erfgoeddagen, valt op dat de nieuwe binnenvloeren enigszins de grijze karakteristieken van onze inlandse stenen vertonen. Maar bij een nadere aanblik blijkt het gewoon Vietnamese kalksteen te zijn! Andere – nochtans Europese – landen, andere wetten! In België zijn we altijd al meer gewonnen geweest voor de vrije circulatie van mensen en goederen...

Het zal dus behoorlijk lastig worden om de maatregelen in te voeren die we in deze rubriek al vaak aangehaald hebben, met name met het oog op de handel en wandel op de publieke markten: de fameuze integratie van sociale, ethische en milieugerelateerde clausules – niet vanuit een nostalgische optiek, maar simpelweg om de Europese producenten tenminste een kleine kans te geven om een of andere werf te bevoorraden (vooral die met een grote symbolische waarde), in een wereld die gedomineerd wordt door een intense mondialisatie, met een verpletterende Aziatische dominan-

tie! Aannemers springen zelf steeds vaker in de bres om de buitenlandse concurrentie (die hen meer en meer doet vervreemden van de eigen markten) en de onverdraaglijke sociale dumping (verwijzend naar landen uit Centraal- en Oost-Europa) aan de kaak te stellen. Gezien de belangrijke socio-economische waarde van de bouwsector lijken de publieke autoriteiten daar wel oren naar te hebben... Alhoewel!

Onlangs, gedurende de immer ingetogen krokusvakantie, heeft de media kort aandacht besteed aan een quasi onopgemerkt, maar verbazingwekkend bericht: SONACA, de bij het publieke actionnariaat welbekende luchtvaartonderneming uit Gosselies (met het Waals Gewest als voornaamste aandeelhouder), gaat investeren in een montageafdeling in Roemenië om 'te profiteren van de lage loonlasten', zoals het perscommuniqué het zonder verpinken aankondigde. Het overrijpe excuus hiervoor is dat SONACA het onverbidelijke Airbus tot zijn klanten wil blijven rekenen, dat steeds meer selecteert op prijs en dat zelf een montageafdeling in China heeft! Dit alles lijkt zomaar te passeren, nota bene met de goedkeuring van de vakbonden, die simpelweg aangeven dat ze een bepaald aantal Belgische jobs hopen te kunnen veiligstellen... Sindsdien is hier nauwelijks nog iets over vernomen en is de aandacht van de actualiteit afgeleid naar andere nieuwsfeiten! Tegelijk blijft de politiek hameren op de broodnodige re-industrialisatie van onze West-Europese bedrijven en de onontbeerlijke strijd tegen sociale dumping in al zijn gedaanten! Van een dubbel discours gesproken...

Ongetwijfeld is delokalisering een fenomeen van alle tijden. Toen Frankrijk in de tweede helft van de negentiende eeuw openlijk overging tot protectionisme via het opleggen van douanetaksen voor afgewerkte en halfafgewerkte producten (marmeren elementen werden eens zo sterk belast wanneer ze dun waren...), hebben de Belgische marmerslijpers juist voorbij de grens versnijdings- en bewerkingsfabrieken opgericht. Op die manier werden nieuwe marmerpolen gecreëerd, zoals die rond Jeumont. We

Namèche carrière de Gore

Namèche carrière de Gore

hebben het natuurlijk over 'vroeger', voor de creatie van de Europese Unie en de introductie van de vrije circulatie van personen en goederen! Vandaag wordt het fenomeen sterk aangeklaagd in de houtsector, die producten voortbrengt die steeds vaker ver van hun ontginningsplek bewerkt worden. En het begint ook de steenbranche aan te tasten: moeten we u herinneren aan de problemen op de werf voor het Centraal Station in Brussel? Buitenlandse composiettegels, een dun, artificieel laagje Belgisch gesteente bovenop een dikke basis van een Aziatische variant, verlijmd in het Oosten, al snel definitief vervangen door eerlijke, 'volstenen' tegels! Laten we terloops toch ook even de immense, overbodige milieu-impact van dit euvel benadrukken... Er moeten maatregelen genomen worden om te verhinderen dat zogeheten 'concurrentiële' producten, bewerkt in lageloonkostlanden, de publieke markten overspoelen! Indien niet, dreigt de verschillende duizenden jaren oude steenbewerkings-traditie, de fierheid van onze regio, verloren te gaan! En wat baat het derhalve om gespecialiseerde opleidingscentra zoals dat in Soignies te blijven oprichten, waarvan de eerste steen net gelegd is? Waarom investeren in de introductie van opleidingen als men de ateliers sluit? Wat een paradoxale situatie!

Om nog even terug te komen op de voorbeelden die we in het begin van dit stuk hebben aangehaald: de Duitse en Britse argumenten steunden op patrimoniale en symbolische gronden, een staaltje van 'culturele bescherming' dat niet als dusdanig werd uitgesproken. Deze nationale reflex, waaraan we nochtans vaak herinnerd worden, is bij ons zelfs niet prioritair, zo groot is de terughoudendheid voor een schending van het heilige publieke marktgegeven! Getuige daarvan de recente herinrichting van de omgeving rond de kathedraal van Doornik en de Sint-Gertrudiskerk in Nijvel: Belgisch erfgoed, maar gerealiseerd in buitenlandse steen! Er is nog veel werk aan de winkel als we de (eigen)waarden van onze samenleving willen redden...

Lokaal kopen,
is goed voor het milieu.

Kiezen voor Belgische steen ook.

Meer dan 300 miljoen jaren hebben ze gerijpt, en ze kennen vandaag dan ook hun gelijke niet. De 17 variëteiten Belgische steen zijn edel, prachtig en leveren topprestaties. In tegenstelling tot gelijk welk imitatiemateriaal kaderen ze in het algemeen beleid van duurzame ontwikkeling. Dat bewijzen de levenscyclusanalyses die de Luikse universiteit in 2010 uitvoerde. Wie voor deze steensoort kiest, zet een eeuwenoud vakmanschap voort en steunt de lokale werkgelegenheid. Kortom, Belgische steen is niet te evenaren

PIERRES & MARBRES WALLONIE

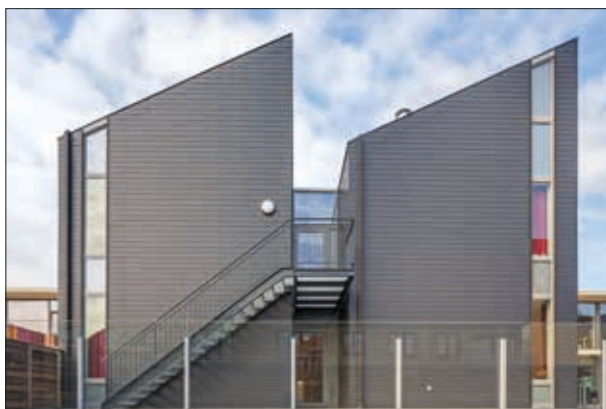
| www.pierresetmarbres.be |

Eigentijdse architectuur met karakteristieke beeldtaal

/ Architectenbureau Sylvie Vandenbussche-Dejonghe et MSDN Architecten

/ Duinenweg 390 – 8430 Middelkerke

In het centrum van kustgemeente Middelkerke maakte het gedateerde Home Pierre Julien plaats voor een nieuwe zorgcampus met 77 wooneenheden. Deze bestaat uit twee entiteiten: woonzorgcentrum Haerlebout en Duinroos, een ringvormig complex met assistentiewoningen. Beide complexen hebben een uitgesproken eigen identiteit, maar zijn op functionele wijze aan elkaar gekoppeld door middel van een transparant balkvolume.

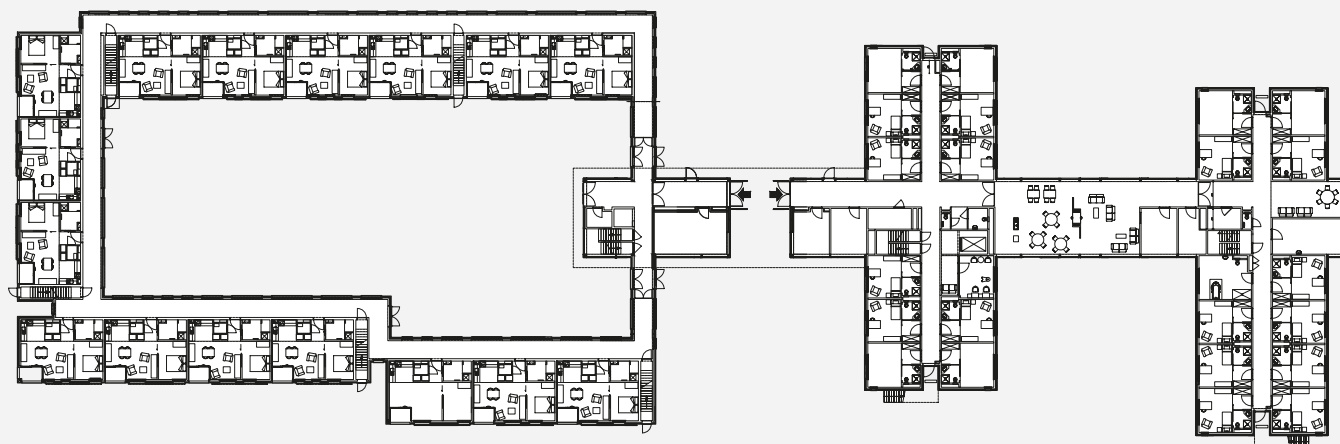
Leesbaarheid was een belangrijk criterium bij de ontwikkeling van het architecturaal concept. Er is dan ook een duidelijk onderscheid tussen de gemeenschappelijke en de private delen van het complex. Alle gemeenschappelijke ruimtes werden, net als de verticale circulatievoorzieningen, ondergebracht in een centraal, balkvormig volume dat beide gebouwen – het woonzorgcentrum en de assistentiewoningen – met elkaar en de omgeving verbindt. Gezien zijn publieke functie is dit volume volstrekt transparant opgebouwd. De grote glazen wanden worden slechts onderbroken door de uitkragende vloerplaten. De leefruimtes en de polyvalente zaal fungeren op die manier als een ideaal uitkijkpunt.

Twee gebouwen aan de oostzijde van de balk bieden plaats aan de woonzorgkamers. De ganglengtes zijn tot een minimum beperkt, waardoor elke kamer dicht bij de leefruimtes ligt en gemakkelijk bereikbaar is voor het personeel. De personeelsvoorzieningen bevinden zich op het ondergrondse niveau en sluiten rechtstreeks aan op de ondergrondse parkeergarage. Via een ruime lichtput hebben ook deze ruimtes toegang tot natuurlijk licht. Het ringvormige Duinroos-gebouw (met assistentiewoningen) beschikt over een aantrekkelijke interne promenade. Deze intensificeert het contact met de binnentuin en de Koninginnelaan. De assistentiewoningen zijn – met het oog op een optimale bezonning – steeds zuidelijk of westelijk georiënteerd. Om oververhitting te vermijden, zijn ze uitgerust met zonwerende schuifluiken.

Door gebruik te maken van een variabele vormtaal en heterogene materialen krijgt elke entiteit een eigen karakter. De assistentiewoningen zijn uitgevoerd

in een zandkleurige baksteen, die verwijst naar de kleur en textuur van het vroegere duinlandschap. De woonzorgkamers zijn dan weer ondergebracht in vier korte vleugels die bekleed zijn met donkergrijze ALTERNA-leien van Eternit. Dit geeft hen een unieke uniformiteit. De vleugels richten zich hoofdzakelijk op het toegangsplein en het aanpalende park. Het complex verkrijgt een transparante, lichte en kleurrijke uitstraling door het samenspel van glasgordijngevels en gordijnen in kleurrijke banden. Het balkvolume huisvest de gemeenschappelijke leefruimtes, de polyvalente zaal en de burelen. Het interieurconcept is gebaseerd op de interactie tussen drie basiskleuren (lichte zandkleur, gemiddelde zandkleur en donkere zandkleur) en vijf detailkleuren (nectarinegeel, vulkaanbruin, cobarood, tulpenroze, wijnrood), die met elkaar gecombineerd worden in een wisselend visueel spel. De tuin is aangelegd met duingrassen.

/ Architectenbureaus

Architectenbureau Sylvie Vandenbussche-Dejonghe / MSDN Architecten

Loppemsestraat 23 – 8020 Oostkamp /

Kanunnik Van Hoonackerstraat 27 – 8000 Brugge

tel. +32 (0)50 84 22 10 / +32 (0)50 32 22 72

www.vdb-dejonghe.be / www.msdnarchitecten.be

/ Medewerkers

Sylvie Dejonghe, Silvia De Nolf et Mia De Nolf

/ Bouwheer

Vzw Volkszorg

/ Aannemer

Constant Deblaere

/ Foto's

Architectenbureau Sylvie Vandenbussche-Dejonghe

Eternit

Je eigentijdse stempel drukken, met respect voor het verleden

De expertise van Francis Metzger

Als eclectisch architect verdeelt Francis Metzger zijn tijd tussen zijn academische functies, de restauratie van opmerkelijke Belgische gebouwen en het ontwerpen van resoluut hedendaagse constructies.

© Serge Anton

Francis Metzger
www.ma2.be

Als eerste decaan van de faculteit architectuur van de Vrije Universiteit van Brussel (waarvan het decanaat afliep in september 2014) doceert hij er vandaag architectuur, parallel met zijn activiteiten als stichtend lid van MA2.

Vanwege de kwaliteit van zijn respectvolle en minutieuze architecturale interventies zijn hem al heel wat prijzen en onderscheidingen toebedeeld, waaronder de Europese patrimoniumprijs Europa Nostra, die hij tot op heden maar liefst drie keer in ontvangst mocht nemen.

Architectuur is de tijdsgebonden link tussen een plaats en een programma

«Vertrekkend van witte of reeds bewerkte pagina's, soms intact, gewijzigd of uitgevaagd, spitsen architecten zich het merendeel van de tijd toe op het ene of het andere.»

Zelden focussen ze zich op allebei...

Uit liefde voor architectuur wist Francis Metzger deze twee disciplines toch te verenigen. «Enkel de landschappen en de zichten waarbinnen je je werk moet zien te integreren verschillen», bedenkt hij zich.

Wanneer een plaats of ruimte blanco is, is de pagina dat ook. De inspiratie gaat zijn weg, de creatie ook. Wanneer het daarentegen om een bebouwde plek gaat, moet de architect een tijdsgebonden logica respecteren.

Ondanks de courante realisatie van hedendaagse structuren, bestaat een belangrijk deel van de activiteiten van MA2 uit het restaureren van emblematische gebouwen die een onmiskenbaar deel uitmaken van de ziel en het geheugen van een stad. De meest opmerkelijke projecten zijn het Autrique-huis van Victor Horta, de Solvay-bibliotheek, Station Brussel-Centraal, de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Laken en Villa Empain. Recent werden ook het Astoria-hotel, het Aegidium-complex, het Huis Saint-Cyr en het Brussels Justitieplein aan dit lijstje toegevoegd.

Een bijzondere methodiek

«De creatieprocessen achter het merendeel van de architecturale projecten zijn identiek. De rode draad schuilt niet zozeer in het esthetische, maar eerder in de gedachtengang achter de ontwikkeling van het concept en zijn omschrijving. Het is in feite een vrij eenvoudige benadering. Je gaat te werk zoals een antropoloog die een skelet reconstrueert op basis van een stukje bot.»

Elk restauratieproject gaat gepaard met eigen specificiteiten. En in

tegenstelling tot de ideeën die resulteren uit een staaltje logica en vaardigheid, vraagt restauratie een behoorlijke dosis creativiteit. Desalniettemin zal je enkel vooruitgang boeken als je een strikte, goed doordachte methodiek hanteert.

Een eerste stap is het ontdekken en begrijpen van de identiteit van een plek en haar gedaanten. Er wordt een competent, ervaren en zelfverzekerd team gevormd: geschiedkundigen, architecten, ontwerpers, ingenieurs en vakmannen concentreren zich op eenzelfde doel: het bouwwerk beschermen en het uit de schaduw laten treden.

Om dit mogelijk te maken, moet het perfect gekend en doorgrond zijn.

Vanaf dat moment legt de architect een coherente, objectieve projectfilosofie aan de dag die hem terugbrengt naar de omstandigheden van weleer, die hij op zijn minst kan aanvullen om te beantwoorden aan de vooropgestelde richtlijnen. Het leefcomfort evolueert, net zoals de veiligheidsnormen. . . Dit leidt tot een reeks aanpassingen. Het komt er met andere woorden op aan om het verleden in ere te herstellen door nieuwe elementen toe te voegen.

Als architect treed je in de voetsporen van een voorganger. . . Wanneer het gaat om monumentale realisaties, is het belangrijk om een harmonieuze dialoog aan te gaan met de originele architect, die vaak niet meer in leven is. Het begrijpen van de visie en de intenties van de oorspronkelijke auteur vereist een stevige dosis denkwerk. Villa Empain is een uitstekend voorbeeld. Na jaren van verloedering zouden het siersmeedwerk, de kostbare marmers en het schrijnwerk van hun glans verloren hebben als de silhouetten van het gebouw intact waren gebleven. De restauratie bleek complex en delicaat.

«Vandaag hebben bezoekers het bizarre gevoel dat de tijd is blijven stilstaan in 1934, wanneer het gebouw opgetrokken werd. Nochtans waren er gedurende twee jaar intensieve werkzaamheden nodig om dit te bereiken.»

Los van alle esthetische overwegingen moet je een deel van het architecturaal patrimonium eerst erkennen als uitzonderlijke realisatie om het tot leven te kunnen wekken. Want langdurige leegstand volgt vaak op verwaarlozing. Als geschiedenis en architecturaal patrimonium, het geheugen en de identiteit van de samenleving en een vooruitziende blik en vooruitzichten zouden samengaan, zou er heel wat schade vermeden en geld bespaard kunnen worden.

Als bouwwerken een 'voor' kennen, zullen ze evenzeer een 'na' kennen. De tijd gaat zijn eigen weg. . .

Agendarchitecture.be en Architects in Brussels
nodigen u uit in Villa Empain voor het seminarie

Je eigentijdse stempel drukken, met respect voor het verleden

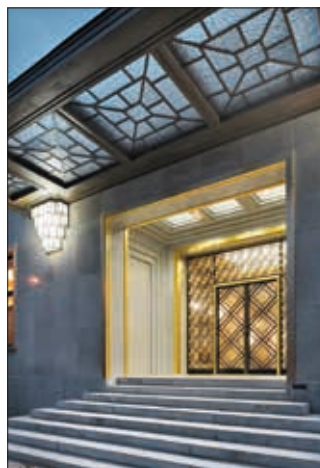
Dit evenement vindt plaats in Villa Empain (Franklin Rooseveltlaan 67 – 1050 Brussel), die voor de gelegenheid (zeer uitzonderlijk) afgehuurd wordt.

Met **Francis Metzger**, oprichter van Metzger & Associés Architecture – Professor aan de Vrije Universiteit van Brussel.

4 juni 2015 om 15h00

Villa Empain © G de Kinder

PROGRAMMA

- 15u00 ontvangst
- 15u30 lezing van Francis Metzger
- 17u00 koffiepauze
- 17u15 vervolg lezing
van Francis Metzger
- 18u30 cocktail
- 19u00 walking dinner
aan de rand van het zwembad

De architect die aangesteld wordt voor stedelijke projecten wordt zeer vaak geconfronteerd met de aanwezigheid van de bestaande gebouwen. Steden gaan met andere woorden uit van zichzelf wanneer ze zich verder ontwikkelen. Hoe kan je tot een architectuur komen die tijd en modegrillen overstijgt? Hoe kan je jezelf inpassen in een bestaande situatie en toch innoveren, terwijl je rekening houdt met het verleden, maar ook met het patrimonium en het milieu?

Villa Empain gunt ons een blik in de geschiedenis van een majestueus gebouw, daterend uit een tijd waarin architectuur de trots van Brussel vormde. Aangezien de restauratie pas na twee jaar van ingrijpende werkzaamheden voltooid werd, was het van cruciaal belang om aannemers en vakmannen te kiezen die voldoende gewapend waren om dit uitzonderlijke project in goede banen te leiden. Francis Metzger werd in 2006 aangesteld als architect. Hij heeft al verscheidene renovaties van opmerkelijke gebouwen die behoren tot het collectief geheugen op zijn naam staan.

BEHANDELDE THEMA'S

**geschiedenis, het patrimonium, het milieu, duurzaamheid, bouwkundig
herstel en architecturale ingrepen in oude gebouwen.**

Deelname

27 € (toegang tot de lezing,
cocktail en afsluitend
walking dinner inbegrepen)

Inschrijvingen

www.agendarchitecture.be

Een evenement van **agendarchitecture.be** in samenwerking met Architects in Brussels – georganiseerd via een partnership met Promat, Denys, la Fereb, Niko, Valens en Jacques Delens – met ondersteuning van het magazine **architraaf**

agend architecture.be

 arib
ARCHITECTS IN BRUSSELS

 architraaf

 Jacques Delens

 DENYS

 VALENS

 niko

 Promat

een organisatie van Yes 4 architects

 Y4A
architects

SEMINARS

Rudy Ricciotti
© Rene Habermacher

DONDERDAG 28 MEI 2015

16:00 RUDY RICCIOTTI
'Sans titre'
Agence
RUDY RICCIOTTI

De Franse architect en ingenieur Rudy Ricciotti kreeg in 2006 de Grand Prix National d'Architecture alsook de Médaille d'or de l'Académie d'Architecture.

Als lid van l'Académie des technologies behoort hij tot een generatie van architecten die buitengewone creativiteit verenigen met een bijzondere focus op constructie. Als pionier en vertegenwoordiger van beton laat hij de wereld kennismaken met innovatieve betonsoorten in zijn opmerkelijke verwezenlijkingen (Mucem in Marseille, Département des Arts de l'Islam in het Louvre, het Stade Jean Bouin in Parijs, het Jean Cocteau Museum in Menton, Pont de la République in Montpellier, de Vredesbrug in Seoul, de Philharmonie Nikolaïsaal in Potsdam-Duitsland en het Centre International d'Art et de Culture in Luik).

Hij heeft ook recente pamfletten ontworpen:

- Le Béton en garde à vue (éditions Lemieux éditeur),
- L'Architecture est un sport de combat (éditions Textuel),
- Rudy Ricciotti En vain (éditions Jannink)

Seminars in samenwerking met l'UWA

Koen Olthuis

VRIJDAG 29 MEI 2015

16:00 KOEN OLTHUIS
'FLOAT!' Flexible Land
On Aquatic Territory
WATERSTUDIO.NL

Koen Olthuis (1971) studeerde Architectuur en Industrieel Ontwerp aan de TU Delft in Nederland. Time Magazine riep Olthuis uit tot een van de meest invloedrijke personen ter wereld. Bovendien beschouwde het Franse magazine Terra Eco hem in 2011 als een van de '100 belangrijkste groene jongens die de wereld zullen veranderen'.

In 2015 werd hij geselecteerd door een internationale jury als een van de vijftig jonge innovators van de 21ste eeuw in het boek 50Under50. Omdat bouwen op water is uitgegroeid tot het levenswerk van Olthuis, wordt hij in plaats van de 'Vliegende' ook wel eens de 'Drijvende Hollander' genoemd. Met H2Ope wil hij met behulp van drijftechnologie het leven van de meest armen onder ons verbeteren.

Volgens Koen Olthuis maken de hedendaagse designers essentieel deel uit van de generatie die ervoor moet zorgen dat de wereld een betere, meer dynamische kijk krijgt op de klimaatveranderingen die zich aankondigen. Zijn oplossing is, wat hij noemt 'City Apps'. Dat zijn drijvende stedelijke componenten die een bepaalde functie toevoegen aan een bestaand statisch net van een stad.

Olthuis gebruikt bestaande waterpartijen als bouwgrond en creëert op die manier ruimte voor nieuwe densiteit. Zo biedt hij wereldwijd de mogelijkheid om flexibel om te springen met klimaatverandering en urbanisatie.

in samenwerking met

TOTAAL EVENEMENT
MET FOCUS OP
PRODUCT INNOVATIES
VOOR ARCHITECTEN,
INTERIEURARCHITECTEN
EN VOORSCHRIJVERS

ARCHITECT @WORK BELGIUM

Liège Expo
28-29 mei 2015
4e editie - 13:00-20:00

THEMA:
ARCHITECTUUR & WATER

- < **EXHIBIT** Wonders of Water
by MATERIA
- < **IMAGES** by DAPh
- < **EXPO PHOTO**
RE•ARCHITECTURE, re•cyclen,
ré•utiliser, ré•investir, re•construire
by le Pavillon de l'Arsenal (Paris)
- < **ART** 'Arbre à parapluies'
by PACO

 @ATW_INTL #ATWBE
WWW.ARCHITECTATWORK.BE

REGISTREER
MET CODE
19150

Organisatie

Kortrijk **Xpo**

T +32 (0)56 24 11 11
belgium@architectatwork.eu

ARCHITECT
@WORK
BELGIUM

ARCHITECT
@WORK
THE NETHERLANDS

ARCHITECT
@WORK
LUXEMBOURG

ARCHITECT
@WORK
FRANCE

ARCHITECT
@WORK
UNITED KINGDOM

ARCHITECT
@WORK
GERMANY

ARCHITECT
@WORK
AUSTRIA

ARCHITECT
@WORK
SWITZERLAND

ARCHITECT
@WORK
ITALY

ARCHITECT
@WORK
DENMARK

TopConstruction
NEW SYSTEM PROTECTION

deceuninck

EGGER

ERANCO
INTELLIGENT HEATING SYSTEMS
THE HEAT IS ON

FOAMGLAS
Building

FSB

GIRA

nmc

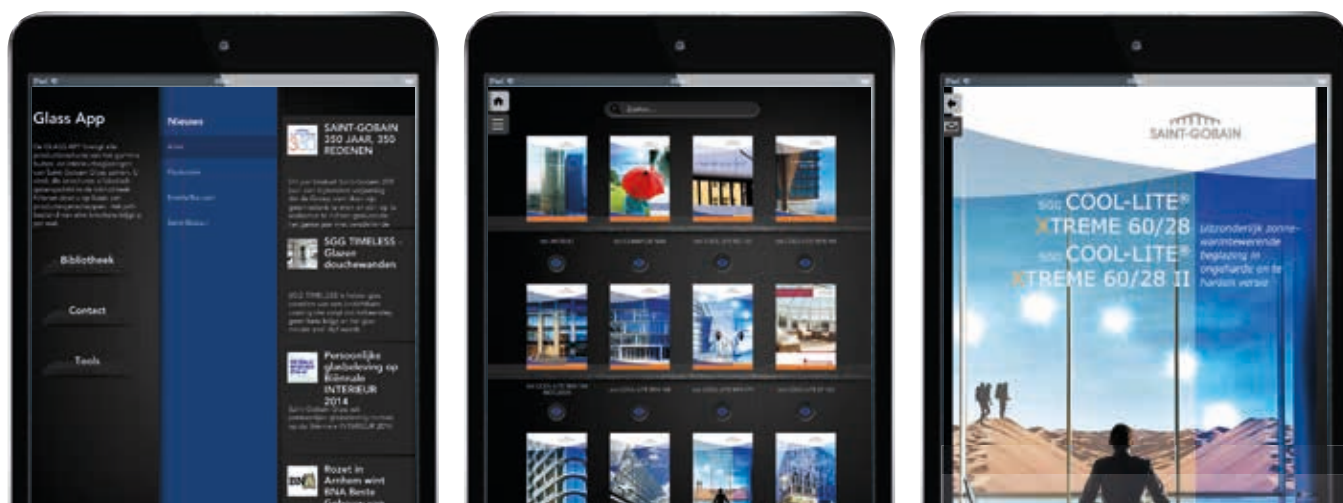
sto

Wienerberger

DESIGN & PLAN by © CREATIVE4

Nieuwe App!

Download de GLASS App. Een schat aan productinfo!

Met de GLASS App op je tablet heb je alle productbrochures van Saint-Gobain Glass altijd up-to-date.

Beschikbaar voor tablets in de App store van Apple voor iOS 6 en hoger, in Google Play voor Android, en via **www.the-glass-app.com**.

- ✓ Easy-to-use
- ✓ Productinfo in enkele kliks
- ✓ Uitgebreide waaier aan Saint-Gobain Glass producten
- ✓ Laatste nieuwsberichten

DOWNLOAD OOK

